

Hamdi Mramori Street, No 1

Prishtina 10000 – Kosovo

Tel: +381 (0) 38 247 615 ext. 103

Fax: +381 (0) 38 247 620

e-mail: info@ero-ks.org

www.ero-ks.org

Tarifna Metodologija za Elektroenergetski Sektor

Sadržaj

Definicije	iv
Skraćenice i akronimi	iv
Parametri jednačina	v
1 Uvod	1
1.1 Osvrt	1
1.2 Pravni osnov	1
1.3 Obim regulisanih cena	1
1.4 Struktura metodologije	2
2 Energija koju kupuje javni snabdevač	3
2.1 Obim metodologije	3
2.2 Opšti principi	3
2.3 Obračun regulisanog obima i cena	4
2.4 Uslovi SKE	5
2.5 PMBT	6
3 Prodaja energije od strane javnog snabdevača	7
3.1 Obim metodologije	7
3.2 Opšti principi	7
3.3 Troškovi kupovine energije i ekonomska kupovina	7
3.4 Gubici	8
3.5 Troškovi maloprodaje	9
3.6 Margina snabdevanja	9
3.7 Konačne maloprodajne tarife	10
4 Prihodi OPS/OT	12
4.1 Obim metodologije	12
4.2 Opšti principi	12
4.3 Pristup “slaganja kocki”	15
4.4 Određivanje operativnih troškova	16
4.5 Utvrdjivanje RIO	17
4.6 Određivanje PPCK	19
4.7 Prebacivanje troškova za imovinu izgrađenu pre 2005. godine	20
4.8 Gubici	20
4.9 Granica pristupačnosti	21

4.10	Isključeni troškovi i prihodi	22
4.11	PMOPS	23
4.12	Kontrola cena	24
4.13	Troškovi i prihodi OT	29
5	KSP i naknade za priključak	30
5.1	Obim i predmet metodologije	30
5.2	Opšti principi	30
5.3	Naknade za priključke	32
5.4	Naknade za KSP	33
6	Prihod ODS-a	35
6.1	Obim i predmet metodologije	35
6.2	Opšti principi	35
6.3	Gubici	35
6.4	Isključeni troškovi i prihodi	36
6.5	Kontrola cena	37
7	KDS i naknade za priključak	39
7.1	Obim i predmet metodologije	39
7.2	Opšti principi	39
7.3	Naknade za priključak	39
7.4	Naknade za KDS	40
8	Kupovina električne energije sa dokazom o poreklu	42
	Jednačina 2-1 PMBT	6
	Jednačina 3-1 Prihodi javnog snabdevača	10
	Jednačina 3-2 Ukupni prihodi od maloprodajne tarife	10
	Jednačina 4-1 Dodatak za gubitak u prenosu	21
	Jednačina 4-2 Faktor prilagođavanja gubitka u prenosu	21
	Jednačina 4-3 Troškovi bilansiranja OPS	23
	Jednačina 4-4 PMOPS	23
	Jednačina 4-5 Dozvoljeni prihodi OPS-a	27
	Jednačina 4-6 Korekcionni faktor OPS-a	27
	Jednačina 4-7 Dozvoljeni prihodi KMO	28
	Jednačina 6-1 Nadoknada za distributivni gubitak	36

Jednačina 6-2 Faktor prilagodavanja gubitaka	36
Jednačina 6-3 Dozvoljeni prihodi ODS-a	37
Jednačina 6-4 Korekциони faktor ODS-a	38

Definicije

Operator distributivnog sistema	Elektroenergetsko preduzeće licencirano od strane RKE da se bavi tom aktivnošću
Kompenzacioni mehanizam između operatora prenosnih sistema	Kompenzacioni mehanizam između operatora prenosnih sistema (OPS) za pružanje usluga tranzita električne energije usvojen između članova Energetske zajednice jugoistočne Evrope
Operator tržišta	Elektroenergetsko preduzeće(a) licencirano od strane RKE da se bavi ovom aktivnošću
Tržišna pravila	Pravila koja regulišu trgovinu energijom između Operatora tržišta i učesnika na tržištu i interakciju između ovih strana i Operatora prenosnog sistema u cilju održavanja fizičkog balansa na tržištu.
Pravilnik o cenama	Pravilnik o principima obračuna tarifa u elektroenergetskom sektoru
Javni proizvođač	Proizvođač koji poseduje postrojenje čiji je instalisani kapacitet veći od 5 MW, koji postoji i radi na dan proglašenja Zakona o elektroenergetici (30. jun 2004. godine)
Javni snabdevač	Elektroenergetsko preduzeće(a) licencirano od strane RKE da se bavi ovom aktivnošću
Trgovinski kodeks	Tržišna pravila
Operator prenosnog sistema	Elektroenergetsko preduzeće(a) licencirano od strane RKE da se bavi ovom aktivnošću
Model simulacije veleprodajnog tržišta	Model simulacije tržišta opisan u Dodatku 1 Tržišnih pravila

Ostali korišćeni termini u ovoj metodologiji imaju ista značenja kao i oni koji su dati u Zakonu o energetici, Zakonu o elektroenergetici i Zakonu o energetsom regulatoru ili u Tržišnim pravilima.

Skraćenice i akronimi

DMT	Dugoročni marginalni trošak
EU	Evropska unija
FDG	Faktor distributivnih gubitaka
FGP	Faktor gubitaka u prenosu
IPC	Indeks potrošačke cene
KDS	Korišćenje distributivnog sistema
KKB	Kosovski konsolidovani budžet
KMO	Kompenzacioni mehanizam između OPS
KSP	Korišćenje sistema za prenos
KSZ	Kosovski statistički zavod
MPKI	Model procene kapitalne imovine
NKRM	Nezavisna komisija za rudnike i minerale
ODS	Operator distributivnog sistema
OPS	Operator prenosnog sistema

OT	Operator tržišta
PMBT	Podsticajni mehanizam bilansnih troškova
PMOPS	Podsticajni mehanizam Operatora prenosnog sistema
PPCK	Ponderisana prosečna cena kapitala
RIO	Regulatorna imovinska osnova
RKE	Regulatorna kancelarija za energetiku
SKE	Sporazum o kupovini energije
SMVT	Simulacioni model veleprodajnog tržišta
TV	Trenutna vrednost
URK	Uverenje o raspoloživim kapacitetima

Parametri jednačina

ADIS	Stvarna energija koja ulazi u distributivnu mrežu (GWh)	Jednačina 6-2
AGEN	Stvarna odaslata proizvodnja i energija koja iz uvoza ulazi u prenosnu mrežu (GWh)	Jednačina 4-2
AVOL	Stvarna energija dostavljena potrošačima koji su priključeni na distributivnu mrežu	Jednačina 6-3 Jednačina 6-4
AWEP	Stvarna prosečna veleprodajna tržišna cena električne energije (€/MWh) – godišnji prosek ponderisan stvarnom odaslatom proizvodnjom i energijom iz uvoza koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata	Jednačina 4-2 Jednačina 6-2
BALC	Ukupni neto bilansni troškovi javnog snabdevača	Jednačina 2-1
BASF	Faktor raspodele bilansnih troškova (%)	Jednačina 4-4
BCOS	Bilansni troškovi OPS-a nadoknađeni od korisnika sistema	Jednačina 4-3
BLLM	Donja granica podsticajnog plaćanja bilansnih troškova za OPS (utvrđuje je RKE)	Jednačina 4-4
BSCC	Neto troškovi koje ima OPS od ugovora za stavljanje na raspolaganje ili za korišćenje bilansnih usluga, isključujući troškove koji su uključeni u CSOB	Jednačina 4-3 Jednačina 4-4
BULM	Gornja granica podsticajnog plaćanja bilansnih troškova za OPS (utvrđuje je RKE)	Jednačina 4-4

COMA	Stvarna naknada za komercijalni gubitak, proračunata korišćenjem stvarne konačne maloprodajne cene i obima, i odobrene stope gubitaka	Jednačina 6-2
COMF	Predviđena naknada za komercijalni gubitak, proračunata korišćenjem konačne maloprodajne cene i obima, i odobrene stope gubitaka	Jednačina 6-2
CONG	Neto prihodi oslobođeni iz fonda za regulisanje zagušenja	Jednačina 4-5
CPI	Indeks potrošačkih cena za Kosovo	Jednačina 4-5 Jednačina 6-3
CSOB	Neto troškovi OPS za prihvaćenu ponudu i tražnju u bilansnom mehanizmu	Jednačina 4-3 Jednačina 4-4
CUST	Broj nekvalifikovanih potrošača	Jednačina 3-1
DALO	Dozvoljeni nivo gubitaka (%) – godišnji prosek ponderisan očekivanom energijom koja ulazi u distributivnu mrežu svakog časa	Jednačina 6-1 Jednačina 6-2
DISK	Korektivni faktor za razlike u dozvoljenim prihodima u prethodnoj godini do kojih je došlo zbog razlika između očekivanog i stvarnog obima snabdevanja	Jednačina 6-3 Jednačina 6-4
DLAD	Prilagođavanje u cilju ispravke razlika između naknade za gubitak u prethodnoj godini zasnovane na očekivanoj distribuiranoj energiji i tržišnim cenama i stvarnoj distribuiranoj energiji i tržišnim cenama kao i između očekivanih i stvarno dozvoljenih komercijalnih i prenosnih gubitaka	Jednačina 6-1 Jednačina 6-2
DLF	Faktor distributivnih gubitaka (utvrđen u skladu sa Tržišnim pravilima)	Jednačina 3-1
DLOS	Dozvoljeni tehnički distributivni gubici uključeni u kontrolu cena (€)	Jednačina 6-1 Jednačina 6-2 Jednačina 6-3
DMAR	Maksimalni dozvoljeni prihodi ODS, pre prilagođavanja	Jednačina 6-3
DREV	Dozvoljeni prihodi ODS iz naknada za KDS	Jednačina 3-2 Jednačina 6-3

FDIS	Očekivana energija koja ulazi u distributivnu mrežu (GWh)	Jednačina 6-1 Jednačina 6-2
FGEN	Očekivana odaslata proizvodnja i energija iz uvoza koja ulazi u prenosnu mrežu (GWh)	Jednačina 4-1 Jednačina 4-2
FORT	Očekivana količina energije koja napušta prenosni sistem za potrebe naselja	Jednačina 4-6
FVOL	Očekivana energija dostavljena potrošačima koji su priključeni na distributivnu mrežu	Jednačina 6-3 Jednačina 6-4
FWEP	Očekivana prosečna veleprodajna tržišna cena električne energije (€/MWh) – godišnji prosek ponderisan očekivanom odaslatom proizvodnjom i energijom iz uvoza koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata	Jednačina 4-1 Jednačina 6-1
INTR	Važeća kamatna stopa (%), utvrđuje je RKE) – ona predstavlja nadoknadu firmama/potrošačima zbog dodatnih kamatnih troškova/ranijeg gubitka prihoda od kamata do kojeg je došlo zbog kašnjenja u primeni korekcije	Jednačina 4-2 Jednačina 4-4 Jednačina 4-6 Jednačina 4-7 Jednačina 6-2 Jednačina 6-4
ITCA	Stvarni neto prihod od KMO utvrđen na osnovu stvarnih parametara	Jednačina 4-7
ITCF	Očekivani neto prihodi od KMO utvrđeni na osnovu očekivanih parametara	Jednačina 4-7
ITCM	Neto prihodi od KMO	Jednačina 4-5 Jednačina 4-7
MARG	Dozvoljena margina snabdevanja (%)	Jednačina 3-1
MREV	Dozvoljeni prihod OT od naknada za KSP	Jednačina 3-2
PASS	Neto bilansni troškovi propušteni do potrošača javnog snabdevača	Jednačina 2-1 Jednačina 3-2
PCAP	-gornja granica naknada u kontroli cena (%), pretpostavljeno je da raspodela troškova zavisi od promena u obimu)	Jednačina 6-3
PPUR	Dozvoljeni troškovi kupovine energije za snabdevanje nekvalifikovanih potrošača	Jednačina 3-1

RETL	Dozvoljeni maloprodajni trošak (€/potrošaču)	Jednačina 3-1
RTAR	Ukupni trošak nadoknađen iz maloprodajnih tarifa	Jednačina 3-2
SINC	Podsticajno prilagođavanje OPS	Jednačina 4-3 Jednačina 4-4
SUPL	Dozvoljeni prihod javnog snabdevača	Jednačina 2-1 Jednačina 3-1 Jednačina 3-2
TABC	Cilj za $BCOS_{t-1}$ bez $SINC_{t-1}$ (utvrđuje ga RKE)	Jednačina 4-4
TALO	Dozvoljeni nivo gubitaka u prenosu (%) – godišnji prosek ponderisan očekivanom odaslatom proizvodnjom i uvozom energije koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata	Jednačina 4-1 Jednačina 4-2
TLAD	Prilagođavanje u cilju korekcije razlike između naknade za gubitke u prethodnoj godini zasnovane na očekivanoj proizvodnji, uvozu i tržišnim cenama i one zasnovane na stvarnoj proizvodnji, uvozu i tržišnim cenama	Jednačina 4-1 Jednačina 4-2
TLF	Faktor gubitaka u prenosu (utvrđen u skladu sa Tržišnim pravilima)	Jednačina 3-1 Jednačina 6-1
TLOS	Dozvoljeni gubici u prenosu uključeni u kontrolu cena (€)	Jednačina 4-1 Jednačina 4-2 Jednačina 4-5
TMAR	Maksimalni dozvoljeni prihodi OPS, pre korekcije	Jednačina 4-5
TRAK	Korektivni faktor za razliku u dozvoljenim prihodima OPS u prethodnoj godini do koje je došlo zbog razlike između očekivanog i stvarnog obima prenete energije	Jednačina 4-5 Jednačina 4-6
TRAN	Stvarni obim prenete energije koja napušta prenosni sistem za potrebe naselja	Jednačina 4-6
TREV	Dozvoljeni prihod OPS iz naknada za KSP	Jednačina 3-2 Jednačina 4-5 Jednačina 4-6
X	X-faktor, koji predstavlja stvarnu godišnju promenu u dozvoljenim prihodima (utvrđuje ga RKE i on	Jednačina 4-5 Jednačina 6-3

ima različitu vrednost za svaku firmu)

1 Uvod

Osvrt

Zakon o energetsom regulatoru zahteva da se:

Regulisanje cena vrši pomoću tarifne metodologije koju će da uradi i izda Bord Regulatorne kancelarije za energetiku (Član 46.1).

Ovaj dokument predstavlja nacrt tarifne metodologije koju će da donese Regulatorna kancelarija za energetiku.

Metodologija pokriva i određivanje ukupnih dozvoljenih prihoda koji mogu da budu zarađeni od regulisanih tarifa i principe regulisanja strukture tarifa koje su korišćene da bi se dobili ovi prihodi. Nosioци licenci su obavezni da, kada se to zahteva, podnesu RKE na razmatranje i odobravanje predlog regulisanih tarifa koje su u skladu sa dozvoljenim prihodima koje utvrdi RKE. Postupak razmatranja i odobravanja regulisanih tarifa je iznet u Pravilniku o principima obračuna tarifa u elektroenergetskom sektoru ("Pravilnik o cenama").

Pravni osnov

Zakon o energetsom regulatoru ne specificira drugo pravno stanovište tarifne metodologije osim onog koji donese Bord RKE. Mi smo predložili da metodologija bude doneta u vidu odluke Borda RKE. Metodologija neće imati status pravilnika, što će omogućiti da buduće izmene i dopune metodologije mogu lakše da budu izvršene. Nosioци licenci će biti obavezni da se pridržavaju odredbi metodologije prema uslovima svojih licenci i Pravilnika o cenama, koji utvrđuju opšte principe sa kojima tarife moraju da budu usklađene.

Obim regulisanih cena

Slika 1 pokazuje rezime cena koje su regulisane i onih koje nisu regulisane. Ova metodologija pruža više detalja o tome koje pojedinačne cene podležu regulisanju i u kojem obliku se to regulisanje odvija.

Slika 1 Regulisane tarife

	Javni snabdevač	Drugi dobavljač	OPM	ODM	Nekvalifikovani potrošači	Kvalifikovani potrošači
Javni proizvođač	SKE		Naknada za priključak za KSP			
IPPs			Naknada za priključak za KSP	Naknada za priključak za KDS		
Javni snabdevač			KSP	KDS	Maloprodaj na cena	
Ostali snabdevači			KSP	KDS		
Nekvalifikovani potrošači			Naknada za priključak	Naknada za priključak		
Kvalifikovani potrošači			Naknada za priključak	Naknada za priključak		

Struktura metodologije

Metodologija je podeljena u osam delova na sledeći način:

- Deo 2 – utvrđivanje troškova kupovine električne energije javnog snabdevača za potrebe opsluživanja nekvalifikovanih potrošača.
- Deo 3 – utvrđivanje troškova usluga javnog snabdevača i strukture konačne maloprodajne tarife koju javni snabdevač naplaćuje nekvalifikovanim potrošačima.
- Deo 4 – utvrđivanje dozvoljenih prihoda koje treba da pokriju Operator prenosnog sistema (OPS) i Operator tržišta (OT).
- Deo 5 – struktura korišćenja sistema za prenos (KSP) i naknada za priključak.
- Deo 6 – utvrđivanje dozvoljenih prihoda koje treba da pokrije Operator distributivnog sistema (ODS)
- Deo 7 – struktura korišćenja distributivnog sistema (KDS) i naknada za priključak.
- Deo 8 – utvrđivanje troškova kupovine energije od proizvođača sa dokazom o poreklu. **[Ovaj deo je trenutno ostavljen prazan, jer se čeka mišljenje konsultanata koji treba da budu finansirani u okviru projekta ESTAP III].**

Svaki deo počinje opisom detaljnog obima metodologije uz uvažavanje sadržaja delova. Posle toga sledi opis opštih principa koji su primenjeni u okviru metodologije za regulisanje ovih troškova i cena, uključujući rezime glavnih elemenata izabranog pristupa. Zatim sledi detaljniji opis ovih elemenata.

2 Energija koju kupuje javni snabdevač

Obim metodologije

Objavljeni Zakon o elektroenergetici zahteva od svih proizvođača koji poseduju elektrane sa instalisanim kapacitetima većim od 5MW da od 30. juna 2004. godine (datum proglašenja Zakona o elektroenergetici) električnu energiju koju proizvedu ova postrojenja ponude javnom snabdevaču po regulisanoj ceni, ako je javnom snabdevaču potrebna električna energija. Za potrebe ove metodologije, oni se nazivaju “javni proizvođači”.

RKE je odlučila da se ovaj zahtev primenjuje samo na prodaju od javnog proizvođača javnom snabdevaču u cilju ispunjavanja zahteva nekvalifikovanih potrošača. Iako kvalifikovani potrošači mogu da izaberu da koriste usluge javnog snabdevača, javni snabdevač kupuje energiju za ove potrebe po neregulisanim cenama. Snabdevači koji nisu javni snabdevač takođe kupuju energiju po neregulisanim cenama. Proizvođači koji nisu javni proizvođači prodaju energiju javnom snabdevaču, ako je to potrebno u cilju zadovoljavanja potreba nekvalifikovanih potrošača, takođe po neregulisanim cenama.

Obim prodaje i regulisana cena energije koju javni proizvođači prodaju javnom snabdevaču u cilju zadovoljavanja potreba nekvalifikovanih potrošača biće uključeni u sporazume o kupovini energije (SKE) između javnih proizvođača i javnog snabdevača. Vrednosti će biti ažurirane jednom godišnje, u skladu sa ovom metodologijom, dok će se o SKE kao celini ponovo pregovarati svakih pet godina u skladu sa zahtevima Člana 21. Zakona o elektroenergetici.

Javni snabdevač ostaje odgovoran za, ili dobija prihod, od bilo kojih naknada, utvrđenih u skladu sa Tržišnim pravilima, koje su rezultat debalansa između stvarne potražnje od strane nekvalifikovanih potrošača u periodu poravnjanja i ugovorenog snabdevanja od javnih proizvođača (i drugih izvora). Deo bilo kojih proizašlih troškova ili prihoda biće vraćen nekvalifikovanim potrošačima javnog snabdevača kroz “podsticajni mehanizam bilansnih troškova” (PMBT).

Cena uverenja o raspoloživim kapacitetima (URK) koje moraju da dobiju snabdevači u skladu sa Tržišnim pravilima nije regulisana u okviru ove metodologije. Cene URK biće utvrđene kroz kazne koje će se naplaćivati za nedostatke u broju posedovanih URK u odnosu na obaveze koje je preuzeo svaki snabdevač. Visina ove kazne biće sama po sebi regulisana cena i nalaziće se u dodatku Tržišnim pravilima, pa time nema potrebe za uvođenjem dodatnog propisa u ovu metodologiju.

Opšti principi

Namera je da javni snabdevač kupuje električnu energiju za snabdevanje nekvalifikovanih potrošača pod sličnim uslovima kao da je ona kupovana po neregulisanim cenama sa konkurentnog veleprodajnog tržišta. Ovo će dovesti do izbegavanja diskriminacije između kvalifikovanih i nekvalifikovanih potrošača i smanjice rizik da regulisane cene dovedu do poremećaja negde drugde na tržištu električne energije. Javni snabdevač i njegovi potrošači će ipak imati koristi od veće stabilnosti cena zbog mogućnosti da se fiksiraju kupovne cene električne energije za narednu godinu.

Metodologija stoga zahteva od javnog snabdevača da pripremi očekivana potraživanja nekvalifikovanih potrošača koja treba da budu zadovoljena svakog sata u narednoj godini. Regulisana cena po kojoj javni proizvođači prodaju energiju javnom snabdevaču se utvrđuje

jednom godišnje, koristeći simulaciju očekivanih cena na konkurentnom veleprodajnom tržištu na Kosovu. Ova simulacija predstavlja deo Tržišnih pravila.

U cilju obezbeđivanja podsticaja javnom snabdevaču da pravi tačne prognoze, zahtevaće se da on snosi deo troškova u slučaju bilo koje razlike između predviđenih potreba koje su uključene u SKE između javnog snabdevača i javnih proizvođača i stvarnih potreba nekvalifikovanih potrošača u svakom periodu poravnanja.

Obračun regulisanog obima i cena

Javni snabdevač je u obavezi da pripremi godišnje očekivane potrebe nekvalifikovanih potrošača za svaki sat. Ovu prognozu odobrava RKE a ona se zatim uključuje u pretpostavke za simulacioni model veleprodajnog tržišta (SMVT), koji koristi [Operator tržišta] da pripremi godišnju prognozu cena koje se odmah plaćaju na tržištu električne energije u skladu sa Tržišnim pravilima.

Obračunata veleprodajna cena svakog sata izvedena iz SMVT biće korišćena kao regulisana cena koja se primenjuje pri prodaji energije od strane javnih proizvođača javnom snabdevaču.

Odgovornosti za pripremu i odobravanje drugih parametara koji se koriste u SMVT, kao i za sam model, detaljno su opisane u Tržišnim pravilima. One su prikazane u vidu rezimea u Tabeli 1.

Tabela 1: Parametri simulacionog modela veleprodajnog tržišta

Parametar	Osnov za pretpostavku	za Pretpostavku je dao	Pretpostavku je odobrio
Potrebe			
Nekvalifikovani potrošači	Potrebe iz ranijeg perioda Očekivani rast potreba Promene u kvalifikacijama	Javni snabdevač	RKE
Kvalifikovani potrošači	Potrebe iz ranijeg perioda Ugovorene kupovine Očekivani rast potreba Promene u kvalifikacijama Prebacivanje potrošača	Dobavljači (uključujući javnog dobavljača) podnose svoje individualne prognoze [OT]/[OS] [OT]/[OS] priprema konačnu prognozu	[RKE]
Izvoz	Ugovoreni izvoz Razvoj regionalnog tržišta	Dobavljači (uključujući javnog snabdevača) podnose svoje individualne prognoze [OT]/[OS] [OT]/[OS] priprema konačnu prognozu	[RKE]
Raspoloživi kapacitet			

Parametar	Osnov za pretpostavku	Pretpostavku je dao	Pretpostavku je odobrio
Operativni kapacitet	Instalisani kapacitet operativnih jedinica	Proizvođači	OS (ima pravo na testiranje)
Raspored održavanja	Zahtevi za održavanjem u ranijem periodu	Proizvođači	OS [odobrava ovo?]
Stopa prinudnih prekida napajanja	Stopa prinudnih prekida napajanja u ranijem periodu	Proizvođači	OS
Varijabilni troškovi			
Troškovi goriva			
- lignit	Troškovi u ranijem periodu, prilagođeni za očekivano povećanje efikasnosti	Proizvođači	[Nezavisna komisija za rudnike i minerale]
- drugo	Ugovori za snabdevanje gorivom Očekivana kretanja cena na međunarodnom tržištu	Proizvođači	[RKE]
Varijabilni operativni troškovi i troškovi održavanja	Troškovi u ranijem periodu, prilagođeni za očekivano povećanje efikasnosti	Proizvođači	[RKE]
Fiksni troškovi			
Imovinska baza	[amortizovani tekući troškovi imovine]	Proizvođači	RKE
Dozvoljeni povraćaj	Procenjeni [komercijalni] ponderisana prosečna cena kapitala (PPCK)	RKE	RKE
Fiksni operativni troškovi i troškovi održavanja	Troškovi u ranijem periodu, prilagođeni za očekivano povećanje efikasnosti	Proizvođači	[RKE]
Uvoz			
Uključen u vrednost porudžbine	Ugovoreni uvoz Troškovi uvoza u ranijem periodu Razvoj regionalnog tržišta	[OT]/[OS]	RKE

Uslovi SKE

Očekivani obim potreba nekvalifikovanih potrošača i regulisane cene biće uključen u SKE između javnih proizvođača i javnog snabdevača. Pošto regulisana cena ne zavisi od toga koje jedinice stvarno proizvode energiju svakog sata, nije potrebno definisati koje pojedinačne jedinice snabdevaju nekvalifikovane potrošače. Posebni SKE sa javnim snabdevačem su zbog

toga potrebni za svakog vlasnika javnog proizvođača, ali ne za svaku pojedinačnu proizvodnu jedinicu. Ako javni proizvođač nije u stanju da proizvodi u skladu sa simuliranom porudžbinom, tada svaki dodatni trošak zbog korišćenja skupljih jedinica ili zbog kupovine iz drugih izvora padaju na teret dotičnog javnog proizvođača, a ne na javnog snabdevača.

PMBT

Podsticajni mehanizam bilansnih troškova (PMBT) je podsticajni mehanizam sa kliznom skalom koji pruža podsticaj javnom snabdevaču da minimizira svoju odgovornost za plaćanje naknada zbog debalansa, prvenstveno kroz tačno prognoziranje potreba, ali takođe i kroz traženje mogućnosti da poveća regulisanje na strani potražnje među svojim potrošačima. U okviru PMBT sve naknade za debalans ne prebacuju na nekvalifikovan potrošače, već se od javnog snabdevača zahteva da snosi deo troškova i prihoda.

Samo mali deo prihoda javnog snabdevača može da bude predmet PMBT, pošto javni snabdevač zarađuje samo malu marginu profita. Zahtevanje od javnog snabdevača da snosi bilansne troškove koji premašuju tu marginu profita brzo bi ga odvelo u bankrotstvo. Stoga je potrebno uvesti ograničavanje maksimalnih troškova koje treba da plati javni snabdevač. U interesu pravičnosti, ovo bi trebalo da bude usklađeno sa ograničavanjem maksimalnih prihoda koje javni snabdevač može da zaradi od naknada za debalans.¹

PMBT se opisuje sledećom formulom:

Jednačina 2-1 PMBT

$$\text{Ako je } BALC_t > 0, \text{ tada je } PASS_t = \min [0.01 * SUPL_t; 0.30 * BALC_t] - BALC_t$$

$$\text{Ako je } BALC_t < 0, \text{ tada je } PASS_t = BALC_t - \max [-0.01 * SUPL_t; 0.30 * BALC_t]$$

$BALC_t$ Ukupni neto bilansni trošak javnog snabdevača

$PASS_t$ Neto bilansni trošak prebačen na potrošače javnog snabdevača

$SUPL_t$ Dozvoljeni prihod javnog snabdevača (videti Deo 3)

---

¹ Ovo se dešava kada debalans javnog snabdevača doprinosi ublažavanju debalansa celokupnog sistema. Na primer, ako javni snabdevač ima viška a u sistemu je manjak energije, tada se javnom snabdevaču plaća za prelivanje energije u sistem u cilju ublažavanja celokupnog manjka, a on iz tog izvora zarađuje prihod.

3 Prodaja energije od strane javnog snabdevača

Obim metodologije

Samo one maloprodajne cene koje naplaćuje javni snabdevač nekvalifikovanim potrošačima podležu regulisanju. Sve ostale maloprodajne cene (izuzimajući komponente koje se odnose na naknade za prenos i distribuciju, koje se odvojeno regulišu) su izuzete iz regulisanja.

Opšti principi

Javni snabdevač kupuje veći deo energije za potrebe nekvalifikovanih potrošača po regulisanim cenama od javnih proizvođača, iako neke kupovine mogu da budu obaveštene od drugih proizvođača, kada se primenjuju ekonomski principi. Troškovi ovih kupovina, zajedno sa drugim povezanim troškovima, kao što su naknade za debalans i naknade za prenos i distribuciju, trebalo bi da budu nadoknađeni iz konačnih maloprodajnih tarifa strukturiranih tako da očuvaju parametre cena koji odražavaju troškove.

Javni snabdevač ima pravo da nametne naknadu po potrošaču u cilju nadoknađivanja svojih direktnih maloprodajnih troškova povezanih sa pružanjem usluga potrošačima kao i naknade za fakturisanje i merenje.

Troškovi kupovine energije i ekonomska kupovina

Javnom snabdevaču biće dozvoljeno da prenese stvarne troškove kupovine energije od javnih proizvođača kada je ona izvršena po regulisanim cenama za snabdevanje nekvalifikovanih potrošača. Tu spadaju neto troškovi naknada za debalans, prilagođeni po potrebi prema PMBT.

Moguće je da raspoložive količine koje mogu da budu kupljene od javnih proizvođača ne budu adekvatne za zadovoljavanje potreba nekvalifikovanih potrošača. U tim slučajevima, javni snabdevač mora da kupi dodatne količine od proizvođača koji ne spadaju u kategoriju javnih proizvođača po neregulisanim cenama. Takve kupovine biće izvršene prema odredbama Člana 21. Zakona o elektroenergetici, koji zahteva da:

- Kupovine budu izvršene prema SKE uz minimalno trajanje od jedne, a maksimalno do pet godina;
- Cena i ostale naknade za kupovinu električne energije prema SKE biće naznačene u godišnjim ugovorima.
- Odredbe ovih SKE mora da odobri RKE.

Generalno, RKE očekuje da bilo koji SKE u koji stupi javni snabdevač prema odredbama ovog Člana bude u skladu sa ekonomskom ili najjeftinijom kupovinom. Ovo će biti procenjeno upoređivanjem cene električne energije kupljene prema SKE sa:

- troškovima drugih kupovina u ranijem periodu, uključujući uvoz;
- veleprodajnom cenom dobijeneom SMVT;

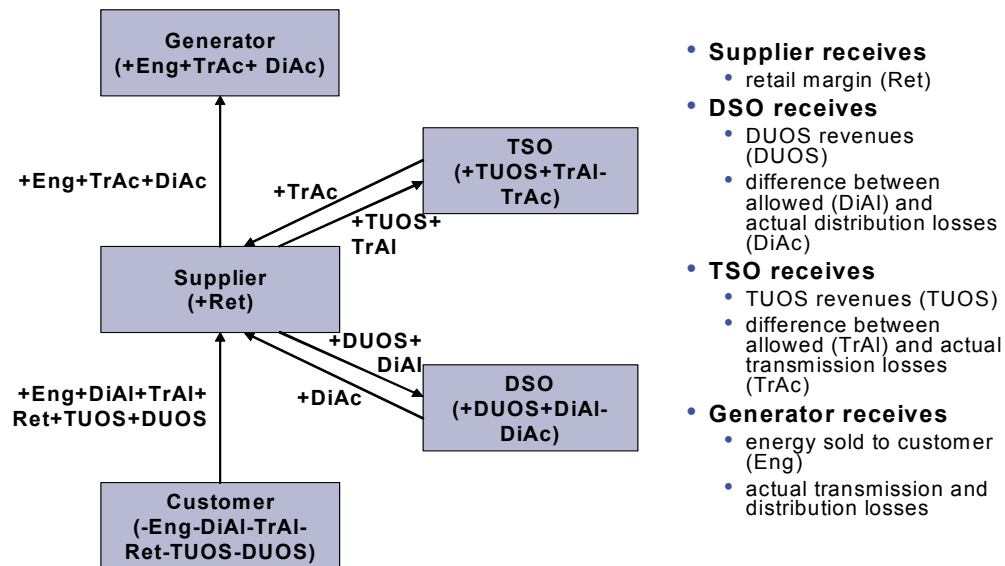
- procenjenim dugoročnim marginalnim troškom (DMT) proizvodnje električne energije na Kosovu (koji predstavlja cenu koja odgovara novoj potrebi).

Kada RKE smatra da su troškovi kupovine energije koje predstavlja SKE preveliki, ona može da zahteva od javnog snabdevača da stupi u novi PPA ili, da ne dozvoli da deo troškova kupovine energije prema SKE za potrebe utvrđivanja troškova bude prebačen na nekvalifikovane potrošače.

Gubici

Gubici u prenosu i distribuciji (koji predstavljaju razliku između izmerene energije koju su odaslali proizvođači ili koja je uvezena i energije isporučene potrošačima) biće nadoknađeni od snabdevača korišćenjem faktora gubitaka u prenosu i distribuciji (FGP i FDG). Korišćenje ovih faktora gubitaka je opisano u Tržišnim pravilima.

Pošto su za kontrolu ovih gubitaka zaduženi OPS i ODS a ne snabdevači, RKE će zahtevati od OPS i ODS da nadoknade svim snabdevačima troškove gubitaka nastalih na ovaj način. OPS i ODS će zauzvrat biti dozvoljeno da nadoknade troškove “normalnog“ nivoa gubitaka od potrošača.

Troškovi maloprodaje

Javni snabdevač će biti odgovoran za obezbeđivanje niza usluga nekvalifikovanim potrošačima, uključujući:

- očitavanje brojila (merna oprema biće vlasništvo ODS)
- fakturisanje
- naplatu
- informativne službe (kao što je promovisanje efikasnog korišćenja energije)²

Pored toga, javni snabdevač će biti obavezan da drži dovoljan radni kapital za svoje potrebe, sa pratećim troškovima. Taj radni kapital treba da se odnosi samo na period između fakturisanja i naplate računa i ne sme da sadrži bilo kakav dodatak za nenaplative dugove. Troškovi i rizici koji prate nenaplative dugove se pokrivaju odvojeno.

Ovi maloprodajni troškovi biće nadoknađeni putem nadoknade izražene u €/potrošač. Nadoknada će biti zasnovana na prosečnom trošku po individualnom potrošaču pošto je malo verovatno da će biti moguće tražiti određivanje ovih troškova prema tipu i veličini potrošača. RKE namerava da utvrdi odgovarajuću nadoknadu zasnovanu na postojećim troškovima koje ima KEK i upoređenjem sa nadoknadama u drugim zemljama.

Propusti u naplati računa biće odgovornost javnog snabdevača. RKE predviđa da javni snabdevač dobija sve manje subvencije iz Kosovskog konsolidovanog budžeta (KKB) za pokrivanje razumnog nivoa manjka zbog nenaplaćenih računa u cilju održavanja njegove funkcionalnosti i sprečavanja da “dobri” potrošači plaćaju za “loše” potrošače, dok se istovremeno zadržava podsticaj poboljšanju stope naplate. Kada javni snabdevač nadoknadi dugove u kasnijoj fazi od potrošača, ta sredstva će biti raspodeljena između javnog snabdevača i KKB-a.

Margina snabdevanja

Margina snabdevanja predstavlja nadoknadu javnom snabdevaču za rizike koje preuzima. Oni će biti veoma ograničeni i RKE zato očekuje da margina snabdevanja bude mala:

- Javnom snabdevaču je dozvoljeno da prenese stvarne troškove kupovine energije, izuzimajući malu izloženost naknadama zbog debalansa prema PMBT. Stoga se on suočava sa veoma malim rizikom u vezi sa kupovinom energije.
- Prekoračenje kvalifikovanosti predstavlja rizik po javnog snabdevača da napravi troškove koji ne mogu da budu naplaćeni i/ili da mu ostanu skuplji i rizičniji potrošači. Ipak, godišnja revizija cena i količina prema SKE i predloženo prebacivanje mnogih aktivnosti potrošačkih usluga na ODS znači da postoji mala verovatnoća da javni snabdevač napravi znatne troškove koji ne mogu da budu nadoknađeni. Dozvoljavajući prebacivanje kupovine energije i drugih troškova i rizik naplate na ODS, znači da postoji mali rizik povezan sa

---

² Tu ne spada oglašavanje i drugi marketinški troškovi. Javni snabdevač drži monopol nad nekvalifikovanim potrošačima, pa zato ne mora da se reklamira da bi privukao ili zadržao te potrošače.

gubitkom atraktivnijih potrošača. Javni snabdevač se stoga suočava sa veoma malim rizikom gubitka potražnje zbog toga što će se potrošači prebaciti kod drugog snabdevača.

- Slično, javni snabdevač može brzo da prilagodi količinu i cenu regulisane kupovine energije da bi se prilagodio promenljivim uslovima na tržištu ako potrošači odluče da se prebace na alternativne izvore goriva. Još jednom, postoji veoma mali rizik gubitka potražnje zbog preorijentacije potrošača na druga goriva.

Margina snabdevanja biće izražena kao procentualno povećanje dozvoljenih regulisanih troškova kupovine energije prebačenih na potrošače.

Konačne maloprodajne tarife

Konačne maloprodajne tarife koje nameće javni snabdevač nekvalifikovanim potrošačima uključuju:

- troškove veleprodajne kupovine energije, uključujući prebačene naknade za debalans i plaćanja zbog gubitaka;
- dozvoljeni maloprodajni trošak po potrošaču i marginu snabdevanja na svaku prodatu jedinicu;
- Naknade za KSP i KDS.

Stoga, konačna maloprodajna tarifa za nekvalifikovane potrošače biće tako određena da nadoknadi troškove obračunate u skladu sa sledećom formulom:

Jednačina 3-1 Prihodi javnog snabdevača

$$SUPL_t = \{ [PPUR_t * (1 + DLF) * (1 + TLF)] * (1 + MARG_t) \} + (RETL_t * CUST_t)$$

$PPUR_t$ Dozvoljeni troškovi kupovine energije za snabdevanje nekvalifikovanih potrošača

DLF Faktor distributivnih gubitaka (određen u skladu sa tržišnim pravilima)

TLF Faktor gubitaka u prenosu (određen u skladu sa tržišnim pravilima)

$MARG_t$ Dozvoljena margina snabdevanja (%)

$RETL_t$ Dozvoljeni maloprodajni trošak (€/potrošač)

$CUST_t$ Broj nekvalifikovanih potrošača

Jednačina 3-2 Ukupni prihodi od maloprodajne tarife

$$RTAR_t = SUPL_t + TREV_t + DREV_t + MREV_t + PASS_t$$

$RTAR_t$ Ukupni troškovi nadoknađeni iz maloprodajnih tarifa

$TREV_t$ Ukupni troškovi koje nadoknadi OPS kroz KSP naknade (videti Deo 4)

$MREV_t$ Ukupni troškovi koje nadoknadi OT kroz naknade za KSP (videti Deo 4.13)

$DREV_t$ Ukupni troškovi koji nadoknadi ODS kroz naknade za KDS (videti Deo 6)

$PASS_t$ Neto bilansni troškovi koje prebaci javni snabdevač (videti Deo 2.5)

Od javnog snabdevača se očekuje da odredi strukturu konačnih maloprodajnih tarifa koje odražavaju odgovarajuću strukturu troškova za potrošače. Detaljnu strukturu troškova treba da predloži javni snabdevač i da je podnese RKE na reviziju i odobravanje. Pri davanju odobrenja, RKE će zahtevati da predložene konačne maloprodajne tarife budu u skladu sa zahtevima Člana 46.2 Zakona o energetsom regulatoru i da ispunjavaju sledeće kriterijume:

Troškovi pripisani svakom potrošaču nisu veći od troška pružanja usluga tom potrošaču na samostalnoj osnovi niti niži od troška pružanja usluga tom potrošaču na osnovu priraštaja.

Naknade za nadoknađivanje troškova kupovine energije trebaju da odražavaju veleprodajne tržišne cene u svakom pojedinom periodu. Za potrošače sa odgovarajućim brojlama, posebna naknada treba da bude primenjena za svaki sat u vršnom i van vršnom periodu u toku dana, dok za potrošače bez ovakvih brojila, treba uzeti u obzir korišćenje sezonskih tarifa kada troškovi kupovine energije značajno variraju u različitim mesecima ili godišnjim dobima u toku godine.

Naknade za nadoknađivanje troškova obezbeđivanja dovoljnog kapaciteta sistema da bi odgovorio maksimalnim potrebama trebaju da odražavaju udeo svakog potrošača u tom maksimalnom potraživanju, a time i njihov uticaj na optimalnu veličinu sistema.

Naknade za nadoknađivanje troškova pružanja usluga potrošačima trebaju da budu primenjene po potrošaču, praveći razliku između tipova potrošača tamo gde je to moguće.

U to vreme, konačne maloprodajne tarife biće jednoobrane širom Kosova za kategoriju individualnih potrošača, tako da neće biti uticaja lokalnog elementa.

Kriterijumi za strukturu naknada za KSP i KDS koje će biti prebačene u konačne maloprodajne naknade su posebno opisani u odgovarajućim delovima ove metodologije.

3.1.1 Socijalna tarifa

RKE može da zahteva od javnog snabdevača, u skladu sa Članom 16. Pravilnika o cenama, da uvede socijalnu tarifu. Ovo će važiti samo za domaćinstva koja troše količine električne energije koje su ispod praga koji odredi RKE ili za domaćinstva sa niskim prihodima. Razlika između troškova snabdevanja ovih potrošača i prihoda zarađenih od njih biće nadoknađena povećanjem naknada domaćinstvima koja troše količine električne energije iznad praga koji odredi RKE ili domaćinstvima sa višim prihodima.

[Detalji o bilo kojoj socijalnoj tarifi biće posebno razrađeni od strane konsultanata koje će finansirati projekat ESTAP III]

4 Prihodi OPS/OT

Obim metodologije

Dozvoljeni prihodi OPS nadoknađuju one troškove koji su povezani sa obezbeđivanjem visokonaponskog interkonekcijskog prenosnog sistema na Kosovu, uključujući interkonekcije sa susednim sistemima kada su one u vlasništvu OPS. Tu spadaju sledeći troškovi:

- troškovi izgradnje prenosnog sistema;
- troškovi održavanja prenosnog sistema; i
- troškovi funkcionisanja prenosnog sistema.

Metodologija određivanja direktnih troškova operatora tržišta (OT), uključujući troškove osoblja, prostorija i sistema, je takođe opisana u ovom delu kao posebna komponenta.

Ova metodologija isključuje određivanje troškova povezanih sa radom samog veleprodajnog tržišta električne energije, uključujući troškove:

- kupovine i prodaje energije putem bilansnog mehanizma, da bi se održao balans sistema; i
- plaćanja pomoćnih usluga.

Metodologija za obračun i povraćaj ovih troškova je izneta u Tržišnim pravilima. Poseban mehanizam, tkzv. “podsticajni mehanizam OPS” (PMOPS), obuhvata podsticaje OPS-u da minimizira ove troškove.

Opšti principi

4.1.1 Pristup “slaganja kocki”

Dozvoljeni troškovi OPS obračunavaju se korišćenjem pristupa “slaganja kocki”. Prema ovom pristupu, koji je detaljnije opisan u donjem tekstu, efikasan nivo je posebno određen za operativne troškove i kapitalne troškove OPS.

Dok ovaj pristup ima nedostatak što ne prepoznaje direktno razmenu između operativnih i kapitalnih troškova, RKE smatra da je on pogodniji u ovoj fazi od usvajanja pristupa zasnovanog na procenama efikasnog nivoa ukupnih troškova. Takvi pristupi su generalno osetljivi na usvojene pretpostavke i korišćene definicije u cilju uspostavljanja dosledne definicije ukupnih troškova tokom vremena. Na Kosovu, ove nerazdvojive poteškoće su znatno uvećane ograničenim pristupom pouzdanim istorijskim podacima o troškovima, vrednosti imovine i njenom stanju. Prepoznajući ovo, kao i različite pristupe finansiranju ove imovine, ova metodologija takođe predviđa razliku između tretiranja povraćaja kapitalnih troškova povezanih sa imovinom izgrađenom u toku ili pre 2005. godine i onom izgrađenom pre tog datuma.

Pri utvrđivanju kontrole cena, RKE će odobravati naknade za razuman nivo gubitaka koje OPS treba da nadoknadi od korisnika sistema prenosa. Troškovi gubitaka koji premašuju ove naknade spadaju u odgovornost OPS.

4.1.2 Regulisanje zasnovano na podsticajima

RKE predlaže da se ne ulazi u česte detaljne “red po red” analize obrazloženja postojećih nivoa troškova, jer je to proces za koji RKE smatra da je neefikasan, imajući u vidu mnogo manje razumevanje RKE oko troškova OPS povezanih sa poznavanjem njegovog upravljanja, što bi uvuklo RKE u mikro upravljanje OPS-om, a to nije posao regulatora. Umesto toga, RKE će usvojiti pristup zasnovan na podsticajima za regulisanje troškova OPS.

U okviru ovoga, RKE će odrediti dozvoljene prihode za OPS u periodu kontrole cena koji traje nekoliko godina (kao i u dobro poznatom pristupu određivanja maksimalnih cena i prihoda), zasnovane na prognozi efikasnih nivoa troškova u toku tog perioda. Ove granice biće utvrđene u realnim uslovima. U toku tog perioda, dozvoljeni prihodi biće indeksirani u cilju merenja promena u troškovima inputa OPS-a. Ovo daje sledeću opštu formulu za određivanje prihoda OPS-a u svakoj godini perioda kontrole cena:

$$REV_t = REV_{t-1} * (1 + CI_t - X)$$

REV_t *Dozvoljeni prihodi (izraženi kao maksimalni dozvoljeni prihod, prosečan jedinični prihod ili tarifna korpa)*

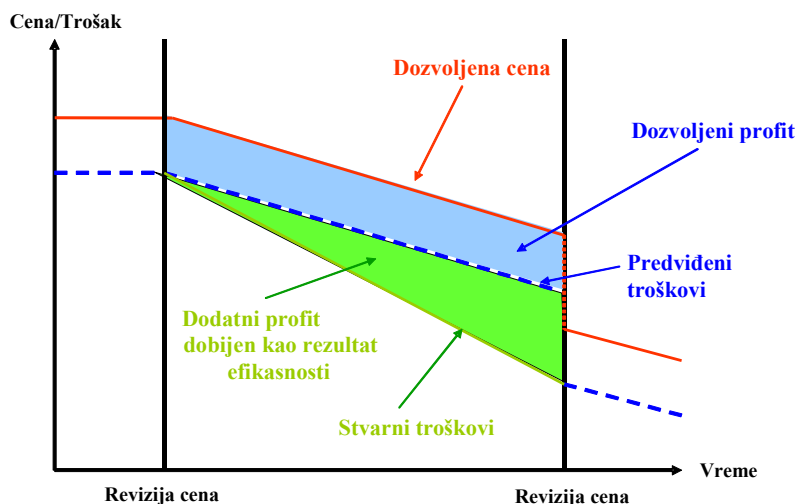
CI_t *Indeks promene u troškovima inputas (%)*

X *Stvarna promena u dozvoljenim prihodima (%) – određuje je RKE*

Na kraju perioda kontrole cena, RKE vrši reviziju stvarnih troškova u odnosu na dozvoljene nivoe i resetuje polaznu tačku kontrole cena tako da uzme u obzir razliku između njih. Tada počinje novi period kontrole cena.

Ovaj proces je ilustrovan na donjoj Slika 2.

Slika 2 Ilustrativni prikaz kontrole cena zasnovane na podsticaju

Ovaj pristup pruža snažan podsticaj OPS da brzo smanji troškove do “istinski” efikasnog nivoa. Kada on može da smanji troškove ispod nivoa koji je predvidela RKE pri utvrđivanju dozvoljenih prihoda, tada OPS može da zadrži korist u obliku povećanog profita do sledeće revizije cena, kada RKE prilagođava dozvoljene troškove tako da oni odražavaju stvarni

postignuti nivo. Slično, kada troškovi premaše predviđeni nivo, tada se OPS suočava sa gubitkom profita. Kao upoređenje, godišnja revizija dozvoljenih troškova ne dozvoljava OPS-u da zadrži korist zbog povećane efikasnosti a time ne postoji podsticaj da on poveća efikasnost.

Korišćenje višegodišnjeg perioda kontrole cena takođe nudi korist za OPS i potrošače stvaranjem stabilnijih i predvidljivijih cena. Ovo je posebno važno u okruženju kao što je Kosovo, gde je od vitalne važnosti ohrabrivanje novih investicija u elektroenergetsku industriju.

RKE priznaje da neizvesnosti povezane sa trenutnim okruženjem na Kosovu predstavljaju značajan rizik za OPS i potrošače u smislu da profiti mogu da budu previše visoki ili niski u zavisnosti od okolnosti koji su van kontrole OPS-a, a koji ne mogu da budu predviđeni ili na odgovarajući način procenjeni u vreme uvođenja kontrole cena. Da bi se zaštitilo od ovoga, u toku prvog perioda kontrole cena, RKE će primenjivati "vanredne revizije" pomoću kojih će u slučajevima ekstremnih ishoda biti vršena privremena revizija kontrole cena.

Detaljna struktura formule za kontrolu cena, njeno trajanje, izbor indeksa troškova i odredbe za vanrednu reviziju su izneti u donjem tekstu.

4.1.3 Operativni troškovi

Postojeći podaci u vezi operativnih troškova su nekompletni i ne moraju da budu pouzdani. RKE zbog toga predlaže da fokus bude stavljen na uspostavljanje realnih ciljeva za poboljšanje operativne efikasnosti OPS u toku prvog perioda kontrole cena. Na kraju ovog perioda biće na raspolaganju tačnije informacije o efikasnim troškovima pošto će doći do poboljšanja u knjigovodstvenoj dokumentaciji, kao i zbog podsticaja predviđenih za rukovodstvo OPS u toku kontrole cena da poveća svoju efikasnost.

4.1.4 Troškovi imovine izgrađene pre 2005. godine

Postojeća imovina OPS-a koju on poseduje u 2005. godini je ili izgrađena pre nedavnog sukoba uz prateće pozajmice koje OPS nije otplaćivao, ili je posle toga izgrađena ili popravljena koristeći sredstva iz donacija. U oba slučaja, OPS nema finansijska opterećenja povezana sa ovom imovinom. Pored toga, trenutno stanje i odgovarajuća valorizacija ove imovine je donekle neizvesna.

U takvoj situaciji, nije opravdano dozvoliti OPS-u da zarađuje komercijalnu stopu povraćaja na imovinu za koju ne postoji potreba finansiranja. Takođe je teško utvrditi odgovarajuću nadoknadu za amortizaciju kada vrednost i stanje ove imovine nisu uvek poznati.

RKE zato predlaže da se OPS-u dozvoli nadoknađivanje stvarnih troškova povezanih sa kupovinom i održavanjem ove imovine, koji se sastoje od:

- stvarnih troškova finansiranja ove imovine (na primer, neizmirenih donatorskih pozajmica);
i
- troškova održavanja ove imovine u dobrom radnom stanju kroz naknadu za obnavljanje infrastrukture.

Ako se ova situacija promeni u budućnosti, na primer, zbog toga što će OPS preuzeti odgovornost za servisiranje dugova povezanih sa tom imovinom, ili ako Vlada Kosova kao

vlasnik OPS-a zahteva od njega da plaća “naknadu” za korišćenje njene imovine, tada će RKE dozvoliti nadoknadu razumnih nastalih finansijskih troškova. Ovo je u skladu sa principom da korisnici sistema prenosa imaju najveću korist od ove imovine, a time treba očekivati i da snose troškove obezbeđivanja te imovine.

4.1.5 Troškovi izgradnje imovine posle 2005. godine

Imovina izgrađena posle 2005. godine razlikovaće se od postojeće imovine jer će njenih troškovi biti poznati i od OPS-a se očekuje da finansira tu imovinu, u najmanju ruku delimično, iz komercijalnih izvora. S toga je moguće usvojiti “konvencionalniji” pristup uključivanju troškova ove imovine u dozvoljene troškove OPS-a, a u isto vreme stvoriti podsticaje za OPS da finansira ovu imovinu uz najmanje troškove.

Stoga RKE predlaže da se dozvoli OPS-u da nadoknadi troškove nove imovine kroz:

- amortizacionu naknadu, koja predstavlja povraćaj početne investicije u tu imovinu u toku vremena; i
- dozvoljenu naknadu za ovu imovinu koja odražava procene RKE ponderisanog prosečnog troška kapitala OPS-a.

4.1.6 Granica pristupačnosti

RKE se trudi da obezbedi da tarife ostanu pristupačne za stanovništvo Kosova. Ona zato predlaže da se postavi granica pristupačnosti na konačne maloprodajne tarife, koja će se primenjivati kroz prilagođavanje naknada za prenos i distribuciju.

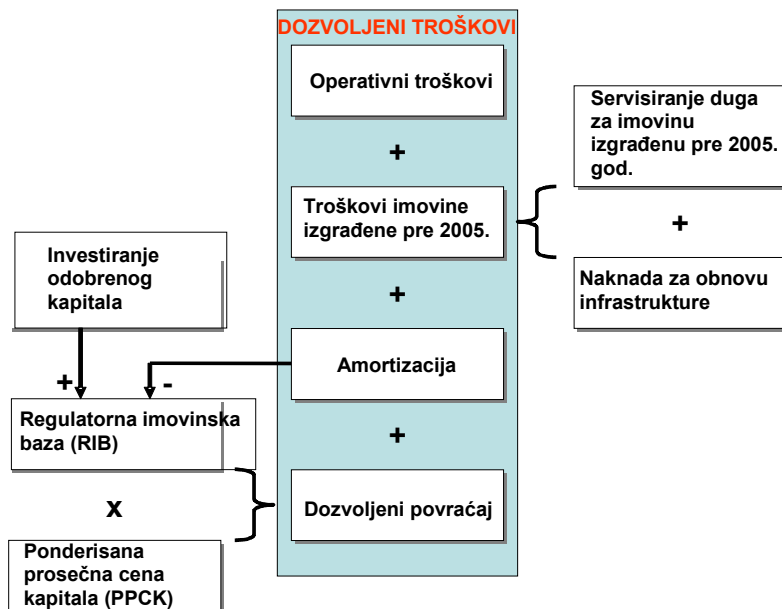
Granica će biti određena na osnovu maksimalnog učešća prihoda domaćinstva koji treba da bude potrošen na električnu energiju. Kada efikasni nivoi dozvoljenih troškova dovedu do toga da ova granica pristupačnosti bude prekoračena, RKE će smanjiti dozvoljene kapitalne troškove za prenos i distribuciju tako da ostanu u granicama što je moguće bližim ovoj granici. Postupajući tako RKE vodi računa o proizašlim uticajima na nivo kvaliteta usluga koji može da bude očekivan od pogođenih OPS i ODS.

Obračun granice pristupačnosti je prikazan u donjem tekstu.

Pristup “slaganja kocki”

U okviru pristupa “slaganja kocki” za određivanje troškova cene prihoda za OPS, dozvoljeni operativni troškovi, troškovi povezani sa imovinom izgrađenom pre 2005. godine i troškovi povezani sa imovinom izgrađenom posle 2005. godine (amortizacija i dozvoljena naknada) se odvojeno utvrđuju a zatim sumiraju da bi se dobili ukupni dozvoljeni troškovi. To je ilustrovano na Slika 3.

Slika 3 Pristup slaganja kocki za dozvoljene troškove OPS-a

Za potrebe ovih obračuna, troškovi povezani sa OPS i njegovim funkcijama biće odvojeno utvrđeni, pre nego njihovog kombinovanja u cilju utvrđivanja konačnih dozvoljenih troškova koji trebaju da budu nadoknađeni u toku kontrolnog perioda.

Sadašnja vrednost dozvoljenih prihoda u toku perioda kontrole cena biće jednaka sadašnjoj vrednosti dozvoljenih troškova koji su obračunati na gore prikazani način. Ipak, u pojedinim godinama vrednost dozvoljenih prihoda može da bude veća ili manja od vrednosti dozvoljenih troškova da bi se omogućilo lakše i stabilnije profilisanje cena za potrošače. Ovaj proces je opisan detaljnije u donjem tekstu.

Određivanje operativnih troškova

RKE se trudi da obezbedi da operativni troškovi koji su uključeni u dozvoljene prihode OPS-a budu razumni i efikasni. U isto vreme, RKE prepoznaje teškoće pri utvrđivanju odgovarajućeg nivoa efikasnih operativnih troškova u okruženju u kojem je knjigovodstvena dokumentacija nekompletna i ograničene pouzdanosti, kada servisiranje trenutnih troškova može da bude ograničeno problemima sa gotovinom i kada nema očiglednih komparatora za regulisane kompanije.

Imajući u vidu ovo, RKE predlaže da se u toku početne kontrole cena za OPS generalno prihvate postojeći nivoi operativnih troškova kao polazna tačka za ovu komponentu troškova. RKE će zatim definisati ciljnu vrednost za smanjenje ovih operativnih troškova zasnovanih na stopi poboljšanja produktivnosti koja je međunarodno demonstrirana postojanjem regulisanih mrežnih kapaciteta.

U toku perioda prve kontrole cena, RKE očekuje da će količina i kvalitet podataka o operativnim troškovima OPS-a biti suštinski poboljšani. RKE takođe očekuje da će usvajanje kontrole cena zasnovane na podsticajima ohrabriti OPS da obelodani “istinski” nivo svojih troškova. Kada utvrđuje dozvoljene prihode za drugi i svaki naredni period kontrole cena, RKE očekuje da koristi te bolje podatke da odredi kriterijume za troškove OPS-a u odnosu na

troškove drugih međunarodnih OPS, što bi pomoglo donošenju ocene njihovog obrazloženja. U toku perioda prve kontrole cena, RKE će razviti svoj pristup tom donošenju kriterijuma, računajući na iskustvo i metodologije koji su razvili drugi regulatori u okviru EU.

Utvrđivanje RIO

Regulatorna imovinska osnova (RIO) predstavlja ukupan kapital koji je investirao OPS za koji mu je dozvoljeno da dobija povraćaj. Ona se sastoji iz tri elementa:

- Početna RIO;
- Troškovi kapitala dodati RIO;
- Amortizacija imovine odbijena od RIO.

Posebni aranžmani primenjuju se na određivanje RIO kada se imovina izgrađena posle 2005. godine finansira iz koncesijskih pozajmica ili poklona od donatora. Više o ovome dato je u donjem tekstu u Delu 0 (u vezi sa PPCK) .

4.1.7 Početna RIO

Pošto RKE predlaže da se dozvoli povraćaj finansijskih troškova povezanih sa imovinom izgrađenom pre 2005. godine kroz aranžman prebacivanja i da dozvoli naknadu za obnavljanje infrastrukture zasnovanu na troškovima održavanja ove imovine u njenom sadašnjem stanju, ona predlaže da se ova imovina ne uključi u početnu RIO. Ukoliko se tako postupi to bi dovelo do duplog obračuna što bi omogućilo OPS-u da dobije povraćaj i amortizaciju na ovu imovinu, dok bi odvojeno od toga primao sredstva za pokrivanje troškova servisiranja duga i održavanja ove imovine.

Stoga će vrednost fiksne imovine koja je uključena u početnu RIO za OPS biti jednaka nuli na dan 1. januara 2006. godine.

Između perioda kontrole cena, početna RIO treba da bude ažurirana u skladu sa stvarnom promenom vrednosti imovine (na primer, generalni indeks inflacije). Ovo će obezbediti da stvarna vrednost RIO ostane konstantna, tako da dozvoljeni povraćaj i dodatak za amortizaciju pravilno odražavaju troškove ove imovine.

4.1.8 Troškovi kapitala

RKE će razmotrati predložene investicione projekte od slučaja do slučaja. Pri ovom razmatranju biće uzeto u obzir:

- da li postoji demonstrirana potreba za tim projektom, i posebno, da li je u skladu sa smernicama koje se odnose na pružanje univerzalnih i pouzdanih usluga;
- koristi od projekta u odnosu na njegove procenjene troškove;

- hitnost projekta i to da li će njegovo odlaganje do sledećeg perioda kontrole cena imati bilo kakav značajan negativan uticaj;
- obrazloženje troškova projekta.

Pri procenjivanju obrazloženja troškova RKE generalno ne predlaže izvođenje detaljnih inženjerskih studija projekata. Umesto toga, RKE upoređuje predložene troškove projekta sa troškovima koji su u ranijem periodu bili registrovani na Kosovu i sa troškovima u komparativnim zemljama, pri čemu posmatra i procenjenu jediničnu cenu (kao što je cena po km) i procenjene troškove u vezi sa rezultatom (kao što je trošak po potrošaču ili MW potreba). RKE priznaje da će pri ovoj analizi značajan akcenat biti stavljen na procenu, ali ne veruje da bilo kakvo jednostavno pravilo može da bude primenjeno.

Projekti odobreni za tekući period kontrole cena biće rangirani na prioritetoj osnovi, uzimajući u obzir očekivanu korist u poređenju sa njihovom cenom i bilo koje potrebno sekvencionisanje u slučajevima kada kasniji projekti zavise od uspešnog završetka ranijih projekata. Ovo rangiranje biće korišćeno da bi se odredilo koji projekti će biti realizovani u slučaju da se zbog usklađivanja sa granicom pristupačnosti zahteva da neki projekti budu odloženi.

Kada je investicioni projekat odobren za uključivanje u dozvoljene troškove koji će biti vraćeni u okviru kontrole cena, RKE očekuje da ta investicija bude realizovana. Ako investicija ne bude završena u roku koji je odobren u vreme uspostavljanja kontrole cena, RKE isključuje tu investiciju iz početne RIO za naredni period kontrole cena, pri čemu će ona biti uključena samo u vreme kada bude završena. Pored toga, RKE će sniziti odobrene troškove za naredni period kontrole cena u cilju povraćaja bilo kog prihoda koji zaradi OPS u vezi sa ovom investicijom kroz dozvoljeni povraćaj i amortizacionu nadoknadu u periodu kontrole cena koji je upravo završen (proces poznat kao "povraćaj novca").

OPS zadržava odgovornost za realizaciju ove investicije a RKE neće da odobri bilo kakvo povećanje dozvoljenih troškova za ovaj investicioni projekat pri budućoj kontroli cena. RKE takođe očekuje od OPS da dostavi korist za koju je tvrdio da će je biti od investicije (na primer, u obliku smanjenja gubitaka) bez obzira da li je u stvarnosti to slučaj ili ne. Ovo čini odgovornim OPS za realizaciju investicije na vreme i u okviru predviđenog budžeta.

Suprotno tome, RKE neće da smanji buduće dozvoljene prihode ako OPS završi investicioni projekat uz manje dozvoljene troškove koji su uključeni u kontrolu cena. OPS će biti u stanju da zadrži iznos koji je uštedeo kao podsticaj težnjama za povećanom efikasnošću. RKE će koristiti ovo kao dokaz da OPS može da realizuje projekte uz niže troškove nego što je predviđeno pri proceni obrazloženja troškova predloženih investicija pri budućim razmatranjima, čime omogućava potrošačima da u budućnosti imaju korist od ovakvih ušteta.

RKE neće u ovom trenutku da predloži primenu bilo koje optimizacije ili ispitivanja tipa "isprobano i korisno" na investicije jednom kada budu završene i uključene u RIO. Ovo će značajno povećati regulatorni rizik povezan sa novim investicijama, dok će korist biti ograničena. Ipak, RKE zadržava pravo da u budućnosti uvede regulatorni test takvog oblika, sa odgovarajućim postupcima za zaštitu postojećih investicija.

4.1.9 Amortizacija

Pri utvrđivanju dozvoljene amortizacije, RKE predlaže da se naglasi jednostavnost i doslednost sa postojećom računovodstvenom praksom ekonomski efikasnih ali složenih i manje uobičajenih pristupa. Stoga će biti uvedena linearna amortizaciona naknada. Biće korišćen

prosečan vek imovine zasnovan na procenjenom ponderisanom prosečnom životu različite imovine zastupljene u odobrenim investicionim projektima.

Određivanje PPCK

Ponderisana prosečna cena kapitala koja se koristi za obračun dozvoljenog povraćaja predstavlja procenjeni trošak finansiranja OPS. To je ponderisani prosek cene duga i equity financing????? gde su obe komponente izražene stopom bez rizika (koja predstavlja trošak finansiranja imovine bez rizika), uvećana za premiju rizika koja predstavlja dodatni rizik za pozajmice OPS-u ili nabavku equity????? u OPS. To je predstavljeno sledećom jednačinom.

$$WACC = (1 - g) * (r_f + ERP_i) + g * (r_f + DRP_i)$$

WACC Ponderisana prosečna cena kapitala

g Gearing (*debt / debt + equity*)?????

r_f stopa bez rizika

ERP_i Equity risk premium for company *i*????

DRP_i Debt risk premium for company *i*????

Procenjeni povraćaj se umesto stvarnih finansijskih troškova koristi za davanje podsticaja OPS-u da teži komercijalnom finansiranju po ceni nižoj od PPCK koju je utvrdila RKE, pri čemu zadržava razliku. Zauzvrat ovo pruža dokaz RKE o stvarnim troškovima finansiranja OPS što može da bude iskorišćeno za odgovarajuće prilagođavanje dozvoljene PPCK u budućim periodima kontrole cena.

4.1.10 Imovina finansirana pod komercijalnim uslovima

RKE predlaže da se za imovinu koja se finansira pod komercijalnim uslovima pri određivanju PPCK primenjuje sledeći pristup:

- Stopa bez rizika se određuje iz dugoročne dobiti, obveznicama iskazanim u evrima koje su izdale zemlje članice Evropske unije (EU).
- Ona će biti prilagođena u skladu sa stopom rizika u zemlji, uz uzimanje u obzir dodatnog rizika investiranja na Kosovu u odnosu na rizike u zemljama članicama EU.
- Premija kompanijskog rizika povezana sa pozajmicama OPS-u umesto kosovskoj vladi biće određena na osnovu dokaza dobijenih iz međunarodnih komparatora.
- Premija rizika povezana sa equity investments???? u OPS obračunava se koristeći Model procene kapitalne imovine (MPKI) i međunarodni komparativne podatke. RKE priznaje ograničenja ovog modela ali, kao i drugi međunarodni regulatori, takođe smatra da je to najbolji praktični i teoretski zasnovan pristup koji je trenutno na raspolaganju.
- Pretpostavljeni odnos duga prema equity (gearing)???? Korišćen pri obračunu PPCK biće zasnovan na očekivanim budućim finansijskim aranžmanima a ne na ranijim odnosima.
- PPCK će biti obračunat bez uzimanja u obzir poreza što odgovornost za poreze ostavlja OPS-u bez odobravanja namenskih dodataka za ovu svrhu u dozvoljenim troškovima.

4.1.11 Imovina izgrađena posle 2005. godine sredstvima donatora

Teškoće nastaju kada se nova imovina finansira iz grantova i koncesijskim pozajmicama koje daju donatori. Omogućavanje OPS-u da zarađuje komercijalnu stopu povraćaja na ovu imovinu dovelo bi do toga da on od povraćaja stiče korist koja premašuje stvarne troškove finansiranja. To bi takođe bilo protivno nameri donatora koji obezbeđuju finansijska sredstva po stopama koje su niže od komercijalnih, a ta namera je da kosovski potrošači imaju korist od uštede koju ostvaruje OPS.

Da bi rešila ovo, RKE će za imovinu koja je finansirana donatorskim sredstvima:

- da odvoji RIO koja je korišćena za potrebe obračuna dozvoljenog povraćaja i amortizacije;
- da uključi imovinu finansiranu iz donatorskih sredstava u RIO korišćenu za obračun dozvoljenog povraćaja u vrednosti prilagođenoj prema *pro-rata* principu za razliku između njihovih stvarnih finansijskih troškova i komercijalne PPCK koju je odredila RKE. Na primer, ako je određeno da komercijalna PPCK bude 10% a imovina je finansirana iz koncesijske pozajmice sa kamatnom stopom od 2%, to bi bilo uključeno u RIO sa 20% (= 2%/10%) od njenog dozvoljenog troška. Dobijeni dozvoljeni povraćaj na ovu imovinu je stoga u skladu sa troškovima finansiranja koje je imao OPS.
- Da uključi imovinu finansiranu iz donatorskih sredstava u RIO korišćenu za obračun amortizacione naknade na ceo dozvoljeni trošak. Dobijeni amortizacioni dodatak je stoga u skladu sa cenom "trošenja" ove imovine u toku njenog životnog veka za potrebe pružanja regulisanih usluga.

Ovaj pristup je jednostavan za primenu pri čemu se izbegava bilo koji zahtev za stvaranje velikog broja klasa imovine u zavisnosti od izvora i troškova finansiranja što bi usložilo proces regulatornog izveštavanja.

Prebacivanje troškova za imovinu izgrađenu pre 2005. godine

Troškovi povezani sa imovinom izgrađenom pre 2005. godine biće preneti u vidu stvarnih finansijskih naknada pridruženih ovoj imovini kao i troškovi održavanja te imovine u postojećem stanju. Stvarne finansijske naknade biće određene na osnovu uplata koje treba da budu izvršene u toku perioda kontrole cena, uz prilagođavanje tako da ih odražavaju u stvarnim okolnostima. Troškovi održavanja biće nadoknađeni kroz naknade za obnovu infrastrukture. Ova naknada biće zasnovana na prosečnim troškovima održavanja ove imovine iz ranijeg perioda i, uz uvažavanje činjenice da raniji troškovi mogu da budu loš pokazatelj budućih troškova zbog uticaja ograničenja u tokovima gotovog novca u ranijim godinama, na pročenom predviđenom trošku održavanja ove imovine. Ova naknada neće biti dovoljna da pokrije troškove većih renoviranja ili rehabilitacije postojeće imovine, koji će biti tretirani kao novi investicioni projekti i u skladu sa tim regulisani.

Gubici

Na dozvoljene gubitke određene na ovaj način, dodaje se dodatak za razumne troškove u prenosu. Ovaj dodatak koristi OPS da nadoknadi snabdevačima troškove gubitaka koje su stekli prema Tržišnim pravilima, kao što je objašnjeno u Delu 3.4. Vrednost dodatka će u najmanju ruku na početku, biti obračunata kao simulirani tržišni troškovi svakoga sata pomnoženi sa

predviđenom količinom mreže koja ulazi u prenosnu mrežu tog sata, pomnoženo dozvoljenim nivoom gubitka koji važi za taj sat. Na kraju svake godine, biće izvršeno upoređivanje između prihoda pokrivneih ovim pristupom i onih koji bi bili pokriveni da su obračunati korišćenjem stvarnih tržišnih cena i količina energije, dok se istovremeno primenjuju dozvoljeni a ne stvarni nivoi gubitaka svakog sata. Razlika se primenjuje kao korekcionni faktor na dozvoljene prihode OPS-a u narednoj godini.

Formula za utvrđivanje dozvoljenih gubitaka koja treba da bude uključena u kontrolu cena prikazana je u donjem tekstu.

Jednačina 4-1 Dodatak za gubitak u prenosu

$$TLOS_t = TALO_t * FGEN_t * FWEP_t + TLAD_t$$

$TLOS_t$	Dozvoljeni gubici u prenosu uključeni u kontrolu cena (€)
$TALO_t$	Dozvoljeni nivo gubitaka (%) – godišnji prosek ponderisan predviđenom odaslatom proizvodnjom i uvezenom energijom koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata
$FGEN_t$	Predviđena odaslata proizvodnja i uvezena energija koja ulazi u prenosnu mrežu (GWh)
$FWEP_t$	Predviđena veleprodajna tržišna cena električne energije (€/MWh) – godišnji prosek ponderisan predviđenom odaslatom proizvodnjom i uvezenom energijom koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata
$TLAD_t$	Prilagođavanje u cilju korekcije razlika između dodatka za gubitak u prethodnoj godini zasnovano na predviđenoj proizvodnji, uvozu i tržišnim cenama i stvarnoj proizvodnji, uvozu i tržišnim cenama. Obračun je prikazan u donjem tekstu.

Jednačina 4-2 Faktor prilagođavanja gubitka u prenosu

$$TLAD_t = [TALO_{t-1} * (AGEN_{t-1} * AWEP_{t-1}) - (TLOS_{t-1} - TLAD_{t-1})] * (1 + INTR_t)$$

$AGEN_t$	Stvarna odaslata proizvodnja i uvezena energija koja ulazi u prenosnu mrežu (GWh)
$AWEP_t$	Stvarna prosečna veleprodajna tržišna cena električne energije (€/MWh) – godišnji prosek ponderisan predviđenom odaslatom proizvodnjom i uvezenom energijom koja ulazi u prenosnu mrežu svakog sata
$INTR_t$	Važeća kamatna stopa (%), koju određuje RKE) – služi za nadoknađivanje firmama/potrošačima troškova dodatne kamate/ ranije kamate na prihod zbog kašnjenja u primeni korekcije.

Nivo dozvoljenih gubitaka biće zasnovan na ranijim nivoima gubitaka i rezultatima modelovanja sistema prenosa, uzimajući u obzir uticaje na gubitke novih investicija i promene tokova snage i na kriterijume na osnovu kojih se nivoi gubitaka beleže u drugim uporedivim sistemima prenosa.

Granica pristupačnosti

Granica pristupačnosti predstavlja maksimalne maloprodajne cene koje RKE smatra prihvatljivim za siromašnije potrošače. Ona se obračunava kao cena koja bi dovela do domaćinstava koja troše više od [10%] svog godišnjeg prihoda na električnu energiju. U tu svrhu, pretpostavlja se da domaćinstvo troši ili prosečnu količinu energije za tu kategoriju ili nivo energije bloka koji predstavlja subvencionisani nivo potrošnje siromašnijih potrošača.

Za potrebe poređenja, pri određivanju dozvoljenih prihoda, RKE će proceniti konačnu maloprodajnu cenu za domaćinstva primenom promene prosečnog procenta u odvojenim komponentama dozvoljenih prihoda, ponderisanih prema njihovom udelu u ukupnim prihodima, na maloprodajnu cenu za domaćinstva koja je važila u prethodnom periodu. Ovo ne podrazumeva bilo kakvu obavezu RKE da odobri predloženu maloprodajnu cenu za domaćinstva koja je jednaka obračunatoj ceni korišćenoj za potrebe procene usaglašenosti sa granicom pristupačnosti.

Isključeni troškovi i prihodi

Obračun dozvoljenih troškova i određivanje dozvoljenih prihoda u okviru kontrole cena isključuju prihod iz nereguliranih izvora kao što je iznajmljivanje prostorija za komercijalne potrebe, naknade za korišćenje sportskih i zdravstvenih kapaciteta i tako dalje. Upravljanje ovim poslovnim troškovima i prihodima su pitanja kojima se bavi OPS.

Obračun troškova RIO isključuje novu mrežnu opremu finansiranu iz naknada za priključak pošto bi ovo omogućilo OPS-u da zaradi povraćaj na imovinu za koju nije platio. Kada u budućnosti mrežna imovina (nasuprot troškovima direktnih priključaka) koja se zaista finansira iz naknada za priključak bude zamenjena, ona će tada ući u RIO.

Interkonekcije su uključene u RIO. Ipak, prihodi od prodaje interkonekcijskih kapaciteta, obavljene u skladu sa mehanizmom za upravljanje zagušenjima, su odvojeni od drugih reguliranih prihoda. Umesto toga, oni se prikupljaju u poseban fond. U skladu sa principima iznetim u uredbi EU o prekograničnoj razmeni³, ti prihodi će biti oslobođeni iz tog fonda jednom godišnje po odobrenju RKE za potrebe:

- Garantovanja stvarne raspoloživosti dodeljenih interkonekcijskih kapaciteta; i
- Investicija za održavanje ili povećanje interkonekcijskih kapaciteta, troškova koji podležu reviziji i odobrenju RKE kao i za druge predložene investicije.

Ako prihodi zarađeni kroz mehanizam za upravljanje zagušenjima premaše iznos koji je potreban za te potrebe, tada će višak biti zadržan da bi mogao da bude oslobođen u narednim godinama.

Kada su prihodi oslobođeni iz fonda za upravljanje zagušenjima, oni će biti protivteža dozvoljenim prihodima OPS-a za tu godinu, čime se smanjuju naknade za KSP.

OPS će takođe da zaradi ili isplati iznose u okviru inter-OPS kompenzacionog mehanizma (KMO) koji predstavljaju naknade za korišćenje mreže OPS-a za međunarodni tranzit električne energije. Očekivane isplate se obračunavaju unapred za svaku godinu koristeći podatke iz ranijeg perioda o neto tokovima⁴ električne energije preko granica. U toku godine, isplate obračunate na ovaj način ali korišćenjem stvarnih tokova vrše se mesečno. Na kraju godine, vrši se poravnanje svakog viška ili manjka kompenzacije.

---

³ Uredba (EK) br. 1228/2003 o uslovima pristupa mreži za prekograničnu razmenu električne energije

⁴ Obim tranzita se obračunava kao ukupan izvoz u zemlju umanjen za ukupan izvoz iz zemlje.

Trenutna neizvesnost oko budućih tranzitnih tokova a time i isplata za KMO znači da ERO ne može da predvidi neto prihod koji će da zaradi OPS iz ovog izvora u toku perioda kontrole cena. Umesto toga, bar za početni period kontrole cena, RKE će dozvoliti prebacivanje stvarnih neto troškova zarađenih u okviru KMO na korisnike sistema prenosa, na osnovu *ex-ante* vrednosti procenjenih u skladu sa zahtevima KMO i korišćenjem korekcionog faktora da bi se uzelo u obzir *ex-post* prilagođavanje isplata za KMO. Pošto KMO koristi podatke iz ranijeg perioda i standardne troškove kao i obračunske metodologije koje su dogovorene između svih koji učestvuju u prenosu da bi se odredile isplate za KMO, mogućnost pojedinog OPS da promeni nivo ovih isplata je ekstremno ograničen. Stoga se ne smatra da gubitak podsticaja od dopuštanja prebacivanja ovih prihoda predstavlja razlog za brigu.

PMOPS

Podsticajni mehanizam operatora prenosnog sistema (PMOPS) pruža podsticaj OPS-u da minimizira troškove postupaka preduzetih u cilju obezbeđivanja balansa ponude i potražnje u sistemu. OPS trguje koristeći bilansni mehanizam sa proizvođačima da bi kupovao i prodavao energiju u tu svrhu, birajući iz ponuda koje nude proizvođači. Pored toga, OPS može da ugovori sa proizvođačima kupovinu rezerve snage. Ona se isporučuje u okviru bilansnog mehanizma, ali se plaća po ugovorenoj ceni. Proizvođač prema ugovoru takođe dobija naknadu za stavljanje na raspolaganje kapaciteta.

U okviru PMOPS-a, OPS vrši predviđanje troškova svojih bilansnih postupaka, ukupnog iznosa troškova trgovine u okviru bilansnog mehanizma i za ugovaranje rezervne snage za narednu godinu. Ovu prognozu razmatra RKE koja određuje konačni nivo ciljnih troškova za bilansne postupke koje preduzima OPS. Kada su troškovi OPS-a ispod ovog iznosa, njemu će biti omogućeno da zadrži deo od onoga što je uštedeo, uz ograničenje maksimalnog dozvoljenog iznosa uštede, dok ostatak mora da bude vraćen potrošačima kroz smanjenje dozvoljenih prihoda u narednim godinama. Kada su troškovi OPS-a veći od utvrđenog iznosa, tada se primenjuje postupak ekvivalentan gore opisanom. RKE takođe odlučuje o odgovarajućoj stopi raspodele i o gornjoj i donjoj granici razlike između stvarnih i ciljnih troškova koju zadržava OPS na godišnjem nivou.

PMOPS formula za utvrđivanje bilansnih troškova koji se nadoknađuju od korisnika sistema je prikazana u donjem tekstu.

Jednačina 4-3 Troškovi bilansiranja OPS

$$BCOS_t = CSOB_t + BSCC_t + SINC_t$$

$BCOS_t$ *Troškovi bilansiranja OPS-a nadoknađeni od korisnika sistema*

$CSOB_t$ *Neto troškovi OPS-a u vezi prihvaćenih ponuda u bilansnom mehanizmu*

$BSCC_t$ *Neto troškovi OPS-a u vezi ugovora za stavljanje na raspolaganje ili korišćenje bilansnih usluga, isključujući troškove uključene u $CSOB_t$*

$SINC_t$ *Prilagođavanje podsticaja OPS, obračunato na dole prikazani način*

Jednačina 4-4 PMOPS

$$SINC_t = BASF_t * (TABC_{t-1} - CSOB_{t-1} - BSCC_{t-1}) * (1 + INTR_t)$$

u zavisnosti od

ako je $SINC_t < 0$, $SINC_t = \max [SINC_b, BLLM_{t-1}]$

ako je $SINC_t > 0$, $SINC_t = \min [SINC_b, BULM_{t-1}]$

BASF_t Faktor raspodele bilansnih troškova (%)

TABC_{t-1} Ciljni BCOS_{t-1} izuzimajući SINC_{t-1} (utvrđuje ga RKE)

BLLM_{t-1} Donja granica podsticajnih isplata za bilansne troškove OPS-a (utvrđuje je RKE)

BULM_{t-1} Gornja granica podsticajnih isplata za bilansne troškove OPS-a (utvrđuje je RKE)

U toku početne faze novog tržišta, mogućnost OPS-a da kontroliše naknade za bilansiranje biće veoma ograničene. Samo veoma mali broj proizvođača će podneti svoje ponude, a cene ovih ponuda biće regulisane prema tržišnim pravilima. Stoga, izlaganje OPS promenama u njegovim dozvoljenim prihodima u okviru PMOPS-a biće držano na niskom nivou, a za početni period može da bude jednako nuli. Ovo će omogućiti period poslovanja “u senci” u toku kojeg će RKE i OPS ispitati tačnost prognoza OPS-a u odnosu na stvarne troškove.

Kontrola cena

4.1.12 Pretvaranje dozvoljenih troškova u dozvoljene prihode

U toku perioda kontrole cena, trenutna vrednost (TV) dozvoljenih prihoda koje zaradi OPS treba da bude jednaka dozvoljenim troškovima koji se određuju na gore opisani način. Ipak, ne postoji zahtev da dozvoljeni prihodi i dozvoljeni troškovi budu jednaki u toku jedne godine. To bi zaista moglo da unese znatno nestabilnost u tarife, što nije u interesu potrošača i OPS-a.

Opšti pristup utvrđivanja TV dozvoljenih troškova i odgovarajuće TV dozvoljenih prihoda u okviru kontrole cena prikazan je na donjoj slici 4. Ovaj primer je za prosečnu gornju granicu prihoda, a to ne podrazumeva da RKE mora da primeni kontrolu cena na ovaj način. Ipak, opšti pristup je važeći za sve oblike kontrole cena.

Slika 4. Određivanje dozvoljenih prihoda (prosečna gornja granica prihoda)

Svi brojni podaci su samo ilustrativni

Pretpostavljeni PPCK		10.0%	godina			
Radni vek imovine		25				
Godina		0	1	2	3	Ukupno
Faktor popusta		1.000	0.909	0.826	0.751	
Regulatorna imovinska osnova (RIO)						
Početna RIO	€m		0.00	8.00	17.68	
Trošak kapitala	€m		8.00	10.00	6.00	
Amortizacija	€m		0.00	-0.32	-0.71	
Završna RIO	€m	0.00	8.00	17.68	22.97	
Prosečna godišnja RIO	€m		4.00	12.84	20.33	
Dozvoljeni povraćaj (PPCK *pros. RIO) €m			0.40	1.28	2.03	
Dozvoljeni troškovi						
Operativni troškovi	€m		1.30	1.29	1.27	
Amortizacija	€m		0.00	0.32	0.71	
Dozvoljeni povraćaj	€m		0.40	1.28	2.03	
Servisiranje duga (pre-2005.	€m		0.00	0.00	0.00	
Obnova infrastrukture (imovina pre 2005	€m		4.00	4.00	4.00	
Ukupni dozvoljeni troškovi	€m		5.70	2.89	4.01	
Dozvoljena TV troškova	€m		5.18	2.39	3.02	10.59
Isključeni prihodi						
Prihod od upravljanja zagašenjem		(Nisu uključeni u obračun kontrole cena – uključeni su kroz faktor prilagođavanja u formulu za kontrolu cena)				
Dozvoljeni prihodi						
Prosečan prihod	€/kWh	0.125	0.112	0.101	0.091	
		P_0	$P_1 = P_0 * (1 + P_0 \text{ Adj}) * (1 - X)$	$P_2 = P_1 * (1 - X)$	$P_3 = P_2 * (1 - X)$	
Preneta količina energije	GWh		4,000	4,200	4,410	
	€m		4.49	4.24	4.00	
TV dozvoljenih prihoda	€m		4.08	3.50	3.00	10.59
Parametri kontrole cena						
	P_0 prilagođavanje	0.0%				
	X-faktor	10.2%				

Obračun je obavljen u stvarnim uslovima sa stopom popusta jednakom PPCK OPS-a obračunatoj u stvarnim uslovima.

Pri određivanju dozvoljenih prihoda RKE će morati da izvrši prilagođavanje početne cene/prihoda, tkzv P_0 prilagođavanje, kao i stvarno godišnje prilagođavanje, tkzv. X – faktor, u obimu dovoljnom da se izjednače dozvoljeni prihodi i dozvoljene troškovi u periodu kontrole cena. Ovo zahteva usklađivanje između:

- Velikog početnog P_0 prilagođavanja, što dovodi do manjeg X-faktora. U ekstremnim slučajevima, P_0 prilagođavanje se koristi za korekciju svih razlika između trenutne cene/prihoda i efikasnog nivoa koji odredi RKE. U tom slučaju, X-faktor predstavlja očekivanu realnu godišnju promenu u troškovima firme koja već posluje sa efikasnim nivoom troškova. Kada je potrebno gornje podešavanje, tada ono poboljšava tok gotovine preduzeća što posebno može da bude važno kada preduzeće nije u stanju da dobije pozajmice na osnovu budućih očekivanih prihoda.
- Malo P_0 prilagođavanje dovodi do većeg X-faktora. U ekstremnim slučajevima P_0 podešavanje se ne primenjuje sa svim prilagođavanjima efikasnih nivoa troškova koja se vrše pomoću X-faktora.

Prvi pristup ne zahteva od potrošača da plati za bilo koju postojeću neefikasnost. Ipak, to takođe pretpostavlja da OPS može odmah da prilagodi svoje troškove na efikasan nivo, nešto što možda nije moguće. Posebno, kada postoje značajni socijalni uticaji koji su već uključeni u prilagodavanje postojećih troškova na efikasan nivo, više bi odgovaralo da se dozvoli vreme za tu tranziciju. RKE veruje da će to biti slučaj na Kosovu, pa se stoga zalaže za pristup, za početni period kontrole cena, u okviru kojeg postoji samo malo ili nikakvo P_0 prilagodavanje i u skladu satim viši X-faktor.

4.1.13 Dužina perioda kontrole cena

U okviru kontrole cena zasnovane na podsticajima, mora da se pronade ravnoteža između dužeg perioda kontrole cena, koji pruža snažnije podsticaje kompanijama da smanje svoje troškove (pošto u dužem periodu zadržavaju korist) i kraćeg perioda, koji smanjuje rizik da se stvarni troškovi i dozvoljeni prihodi razlikuju u prevelikoj meri.

Kada postoje značajne nepoznanice oko postojećih podataka ili budućih očekivanja, što je slučaj na Kosovu i za jedno i za drugo, tada veći naglasak treba da bude stavljen na upravljanje ovim rizicima skraćivanjem perioda kontrole cena. Prepoznajući ovo, RKE predlaže da početni period kontrole za OPS traje tri godine. Naredne kontrole cena mogu da traju duže. Dodatna zaštita od rizika trenutnih nepoznanica na Kosovu se obezbeđuje korišćenjem postupaka ponovnog pokretanja, na način opisan u donjem tekstu.

4.1.14 Formula za kontrolu cena

Pri razvijanju formule za kontrolu cena pomoću koje će se vršiti obračun dozvoljenih prihoda OPS-a u toku perioda kontrole cena, RKE mora da odredi:

- Koji će biti glavni pokretači promena u troškovima OPS-a koji su van kontrole njegovog rukovodstva u toku perioda kontrole cena?
- Kako to može da bude zastupljeno u formuli za kontrolu cena?

RKE smatra da kratkoročno troškovi OPS-a nisu u većoj meri povezani sa brojem potrošača koji se opslužuju, količinom prenete energije ili ispunjavanjem maksimalne potražnje. Ovo će, a posebno ovo poslednje, uticati na investicione zahteve. Ipak, ovi zahtevi su već odobreni kroz uključivanje u investicione programe koje je odobrila RKE u dozvoljene troškove koji će biti nadoknađeni u toku trajanja kontrole cena i kroz korišćenje deep????? Naknade za priključak, što obezbeđuje da novi korisnici nadoknade OPS-u troškove koje oni prouzrokuju sistemu.

RKE zato predlaže da kontrola cene prenosa bude u obliku ograničavanja prihoda pri čemu su maksimalni dozvoljeni prihodi koji trebaju da budu nadoknađeni svake godine u toku perioda kontrole cena fiksni, nezavisno od prenete količine energije. Faktor korekcije će biti korišćen za prilagođavanje razlika između predviđenih količina u vreme kada se tarife odobravaju za narednu godinu u skladu sa dozvoljenim prihodima u okviru kontrole cena i stvarnih količina.

Ovakav izbor povećava rizike po potrošače jer loše prognoziranje količina vodi do viših cena, pošto su stvarne količine niže od onih koje se koriste za obračun dozvoljenih prihoda dok stvarni dozvoljeni prihodi ostaju isti. Ipak, RKE smatra da su ovi troškovi razumni i da mali udeo troškova prenosa u konačnim računima potrošača znače da je uticaj ovog rizika na individualne potrošače veoma mali.

Idealno, RKE bi želela da bude u stanju da koristi indeks troškova koji tačno odražavaju sastav promena u ceni inputa koje je koristio OPS. Ipak, nijedan pouzdan indeks ili individualni indeksi iz kojih takav indeks može da bude dobijen nisu na raspolaganju. U tekućim okolnostima, jedini široko zasnovani indeks promene cena na Kosovu je Indeks potrošačke cene (IPC) koji je uradio Kosovski zavod za statistiku (KZS), koji RKE predlaže za upotrebu. Pošto će odluke o prilagođavanju ulaznih cena od strane snabdevača i zaposlenih u OPS-u verovatno biti zasnovane na IPC kao meri razumnog nivoa prilagođavanja, RKE smatra da će to verovatno obezbediti razumno odražavanje promena u troškovima inputa OPS-a.

Pošto su troškovi izraženi u evrima a RKE pretpostavlja da se finansiranje takođe vrši iz izvora izraženih u evrima, nema potrebe za razmatranjem rizika promene kursne liste pri obračunu indeksa troškova.

Dobijena formula za obračun dozvoljenih prihoda koji je zaradio OPS u toku perioda kontrole cena je prikazana u donjem tekstu.

Jednačina 4-5 Dozvoljeni prihodi OPS-a

$$TREV_t = TMAR_{t-1} * (1 + CPI_t - X) + TRAK_t - CONG_t - ITCM_t + TLOS_t + BCOS_t$$

$TREV_t$	<i>dozvoljeni prihodi OPS-a od naknada za KSP</i>
$TMAR_t$	<i>maksimalni dozvoljeni prihodi OPS-a, pre prilagođavanja</i>
CPI_t	<i>Indeks potrošačke cene za Kosovo</i>
X	<i>X-faktor, koji predstavlja stvarnu godišnju promenu u dozvoljenim prihodima (utvrđuje ga RKE i on ima različitu vrednost za svaku firmu)</i>
$TRAK_t$	<i>Korekcionni faktor u dozvoljenim prihodima OPS-a u prethodnoj godini koji proizilazi iz razlike između prognozidranih i stvarnih prenetih količina energije, obračunat na način pokazan u donjoj jednačini 4-6</i>
$CONG_t$	<i>Neto prihodi oslobođeni iz fonda za upravljanje zagušenjima (vidite Deo 4.10)</i>
$ITCM_t$	<i>Neto prihodi KMO (vidite Deo 4.10), obračunati na način prikazan u donjoj jednačini 4-7</i>
$TLOS_t$	<i>Naknada za gubitak (vidite Deo 4.8 i jednačinu 4-1)</i>
$BCOS_t$	<i>Naknada za bilansne troškove (vidite Deo 4.11 i jednačinu 4.3)</i>

Jednačina 4-6 Korekcionni faktor OPS-a

$$TRAK_t = \{TREV_{t-1} - [(TREV_{t-1} / FORT_{t-1}) * TRAN_{t-1}]\} * (1 + INTR_t)$$

$FORT_t$ *Predviđene količine energije koja napušta sistem prenosa za potrebe naselja, korišćene za potrebe obračuna TREVt u preiodu t-1*

$TRAN_t$ *Stvarne količine energije koja postoji u sistemu prenosa za potrebe naselja, određene posle završetka perioda t*

Jednačina 4-7 Dozvoljeni prihodi KMO

$$ITCM_t = ITCF_t + [(ITCA_{t-1} - ITCF_{t-1}) * (1 + INTR_t)]$$

$ITCF_t$ *Predviđeni neto prihodi KMO, određeni na ex-ante osnovu pre perioda t*

$ITCA_t$ *Stvarni neto prihodi, određeni na ex-post osnovu posle perioda t*

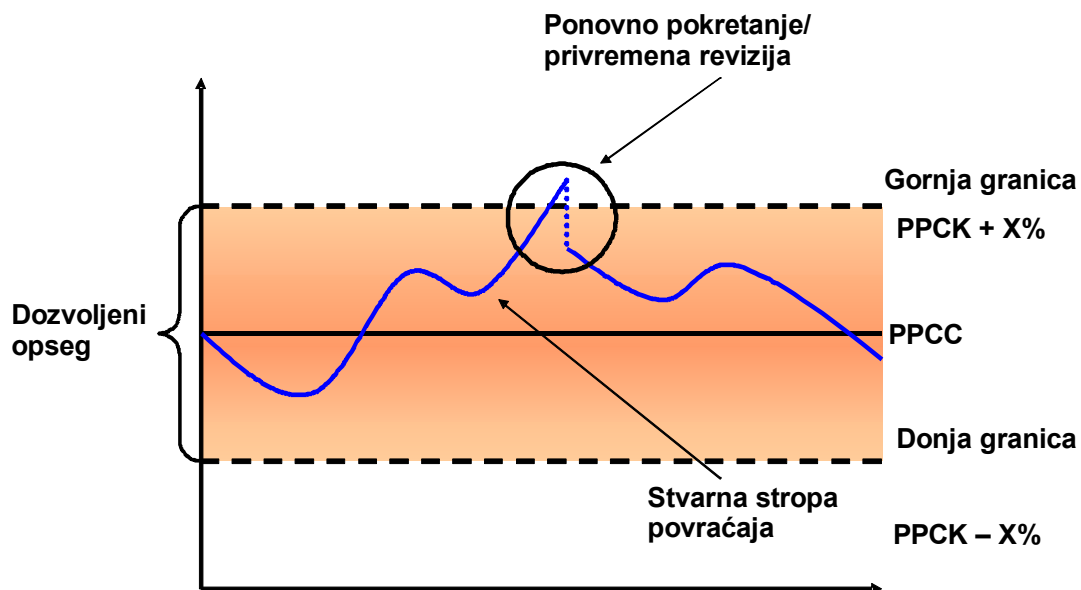
4.1.15 Ponovno pokretanje postupka kontrole cena

RKE priznaje da, uprkos njenim najvećim naporima i naporima OPS-a, ostaje i dalje visok rizik da OPS zaradi prekomerno visok ili nizak profit u okviru bilo koje kontrole cena imajući u vidu nivo nepoznanica oko trenutnih i budućih troškova na Kosovu. Bar za početni period kontrole cena, RKE stoga predlaže primenu ponovnog pokretanja postupka kontrole cena.

Ovakvo ponovno pokretanje postupka kontrole cena se odvija tako što kada se stvarna stopa povraćaja kojeg je dobio OPS (obračunat u skladu sa zahtevima regulatornog izveštavanja koje je naznačila RKE) razlikuje od procenjene PPCK van naznačenog opsega, RKE preduzima privremenu reviziju kontrole cena. Ova privremena revizija ne predstavlja potpunu reviziju dozvoljenih troškova OPS-a. Umesto toga, ona prestavlja ponovnu procenu prognoziranih vrednosti u odnosu na stvarne promene u ulaznim troškovima i u izlaznim parametrima i u odnosu na prilagođavanje kontrole cena tako da, koristeći stvarne izlazne parametre i ažurirane očekivane vrednosti ovih generatora troškova, OPS je vraćen u stanje u kojem se dozvoljeni povraćaj nalazi u granicama određenog opsega za preostali period kontrole cena. Da bi se zadržali podsticaji OPS-u da upravlja svojim troškovima, povraćaj neće biti izvršen kao dozvoljeni povraćaj koji je jednak procenjenoj PPCK. Umesto toga, prilagođavanje će dovesti do povraćaja koji je na nivou bližem gornjoj ili donjoj granici opsega, tipično unutar vrednosti od jednog procenta.

Ovaj proces je ilustrovan na donjoj Slici 5.

Slika 4 Ilustracija ponovnog pokretanja postupka kontrole cena

Troškovi i prihodi OT

Gore pomenuto isključuje direktne troškove samot OT (osoblja, prostorija i potrebnog hardvera i softvera). Oni će biti odvojeno utvrđeni i odobreni od strane RKE i vraćeni iz odvojene komponente naknada za KSP.

Zbog nepoznanica koje okružuju ove troškove u toku uvođenja novog veleprodajnog tržišta električne energije, ograničene mogućnosti rukovodstva da ih kontroliše, osim kroz odgovarajuće procese nabavke (koje će odvojeno da revidira RKE), i veoma malog dela koji oni predstavljaju u ukupnim troškovima, RKE očekuje da razmatra i odobrava troškove OT godišnje na osnovu troškova usluga.

5 KSP i naknade za priključak

Obim i predmet metodologije

Odgovornost OPS je da podnese zahtev za odobravanje tarifa RKE iznoseći predložene tarife koje će biti naplaćivane za priključak i korišćenje sistema prenosa. Prihodi dobijeni od ovih naknada moraju da budu unutar maksimalnih granica koje odredi RKE, postupajući po pristupu opisanom u Delu 4. Strukturu ovih naknada utvrđuje preduzeće, ali uz pridržavanje opštih principa koje je donela RKE a koji su opisani u ovom delu. Ovi principi se posebno odnose na:

- Granicu između imovine finansirane od naknada za priključak i one finansirane iz naknada za KSP.
- Osnov za naplaćivanje naknada za KSP, posebno u obimu do kojeg se one razlikuju prema geografskim lokacijama, naponskom nivou, potražnji, tokovima energije i drugim faktorima.
- Opseg naplaćivanja naknada za KSP ili koji korisnici plaćaju koje naknade.

Detaljni procesi i postupci obračuna za utvrđivanje individualnih naknada, u skladu sa principima iznetim u ovoj metodologiji i za njihovu reviziju od strane RKE, trebalo bi da budu utvrđeni u izjavama o naplaćivanju naknada koje objavljuje OPS.

Opšti principi

RKE se trudi da obezbedi da KSP naknade i naknade za priključak na sistem prenosa budu ekonomski efikasne, tj. da šalju odgovarajuće signale korisnicima sistema u vezi troškova koje oni izborom mesta i načinom korišćenja nameću sistemu prenosa kao celini. Bez tih signala, novi i postojeći korisnici nemaju podsticaj da minimiziraju ove troškove, a kao rezultat toga, ukupni troškovi za sve korisnike će rasti.

U isto vreme, KSP naknade i naknade za priključak takođe treba da budu jednostavne u cilju pružanja pomoći korisnicima da ih shvate i verifikuju, čime se omogućava korisnicima da predvide buduće promene i izvrše odgovarajuće odluke u vezi investicija koje će biti ostvarljive u okviru trenutnih mernih i drugih ograničenja.

5.1.1 Naknade za priključak

Imajući u vidu malu veličinu kosovskog sistema i velike uticaje koje individualni priključci na prenosni sistem imaju na potrebu investiranja i pojačanja visokonaponske mreže, RKE namerava da predvidi da OPS uvede takozvane “dubinske” naknade za priključke. Prema ovom pristupu, novi korisnici koji se priključuju na sistem prenosa plaćaju naknadu i za troškove direktnog priključivanja od njihove lokacije do postojećeg sistema i za troškove bilo koje investicije u pojačanje prenosne mreže u cilju zadovoljavanja potreba dodatnog i promenljivog opterećenja i tokova snage koje oni stvaraju.

Dubinske naknade za priključak su složenije za primenu od jednostavnih naknada za priključak kada se naplaćuje samo trošak direktnog priključka. U većim, složenim međusobno isprepletanim sistemima, teškoće identifikovanja uticaja novog priključka na opterećenje sistema i tokove snage, a time i investicionih zahteva, predstavljaju mnogo veći izazov. U isto vreme, veličina novog priključka u odnosu na ukupne zahteve je relativno mala, pa time uticaj

bilo kojeg individualnog priključka teži da bude ograničen. Nijedan od ovih uslova ne važi na Kosovu, pa RKE zato smatra da su dubinske naknade za priključak ostvarljive i odgovarajuće.

5.1.2 Naknade za KSP

Uvođenjem dubinskih naknada za priključak, naknade za KSP će povratiti troškove postojeće mrežne imovine i nove zajedničke mrežne imovine koja nije potrebna da bi se uslužili individualni korisnici. Ovi troškovi se ne pripisuju individualnim korisnicima i kao “uloženi” troškovi ne bi trebalo da utiču na odluke o budućim priključcima na mrežu. Ipak, oni će i dalje delimično da budu određivani zahtevima korisnika mreže. Ako postojeći korisnik poveća svoje zahteve dok istovremeno ostaje unutar svojih priključnih kapaciteta ili pomera zahteve iz vanvršnog u period vršnog opterećenja, to će uticati na potrebu za investicijama u zajedničku mrežu. RKE zato predlaže da se naknade za KSP primenjuju za povraćaj onih zajedničkih troškova zasnovanih na doprinosu mrežnih korisnika vršnim zahtevima.

RKE namerava da naknade za KSP za nadoknađivanje troškova zajedničke mrežne imovine budu primenjene samo na korisnike snage:

- Najvažnije pitanje pri određivanju troškova mreže je odluka o lokaciji od strane korisnika. Pošto su troškovi izbora lokacije već uzeti u obzir korišćenjem dubinske naknade za priključak, nema potrebe da naknade za KSP budu primenjene u tu svrhu. Kada je doneta odluka o lokaciji, više nije moguće da bude promenjena, što znači da korišćenje naknada za KSP za ukazivanje na ove troškove već priključenim korisnicima ne povećava ekonomsku efikasnost, osim, verovatno, kada to utiče na šablon korišćenja sistema ohrabrivanjem smanjenog korišćenja u vreme vršnog opterećenja sistema.
- Kada se od proizvođača zahteva da plate naknade za KSP, one bi trebalo da budu zasnovane na priključenom kapacitetu sa čvrstim pravima pristupa, umesto na stvarnom učinku, u cilju izbegavanja izopačenih podsticaja za smanjenje proizvodnje u vreme vršnih zahteva. Ipak, ovo znači da proizvođači neće biti u stanju da smanje troškove za KSP promenom šablona korišćenja sistema, jednom kada budu priključeni, pa zbog toga nema nikakve koristi iz ovog izvora. Ove se ne primenjuje na opterećenje na koje treba da bude plaćena naknada na osnovu njegovog doprinosa vršnom opterećenju sistema.
- Proizvođači će kroz naknade za KSP preneti troškove snabdevačima, a konačno i potrošačima. Zahtevanje od proizvođača da plaćaju naknade za KSP stoga ne znači da će se potrošačima smanjiti računi.
- Propisi EU zhtevaju da udeo naknada za KSP koji plaćaju proizvođači bude 50% ili manje, bez donje granice.

Naknade za KSP će takode vratiti troškove koje ima OPS pri bilansiranju i vođenju sistema i OT. Ovi troškovi bi trebalo da budu nadoknađeni kroz posebno utvrđene elemente naknada, dozvoljavajući im da budu raspodeljeni između korisnika na različite načine u zavisnosti od kauzaliteta i omogućavaju korisnicima da prate nivo ovih naknada.

Naknade za KSP trebalo bi da budu geografski jednoobrazne. Razlike u troškovima koje nameću potrošači priključeni na različitim lokacijama su obuhvaćeni korišćenjem dubinske naknade za priključak. Kada postoji zagušenje u sistemu prenosa, OPS je odgovoran da upravlja njime uz najmanje moguće troškove kroz trgovinu energijom unutar bilansog mehanizma.

Naknade za priključke

5.1.3 Osnov za naknade

Troškovi koji idu uz priključivanje novog korisnika na sistem uključuju same troškove potrebnih investicija, kao i kapitalizovani dodatak za buduće troškove održavanja u toku radnog veka imovine. Potrebna imovina se definiše kao:

- Za novog korisnika, ona imovina koja tek treba da bude izgrađena koja će omogućiti priključak potrošača na mestima njihovog spoja sa mrežom i ona mrežna imovina koja treba da bude napravljena na mestu priključka gde imovinu dele mrežni korisnici, da bi se pružile usluge novom korisniku bez smanjivanja ili ograničavanja usluga koje se pružaju postojećim korisnicima.
- Za postojeće korisnike, ova dodatna imovina potrebna je za ispunjavanje povećanih zahteva ili zbog promena u kapacitetu i/ili korišćenja mreže na obe strane mesta priključka na mrežu

Tačka priključka je mesto na prenosnoj mreži na kojem se korišćenje imovine menja tako što ona nije više namenjena da je koristi jedan ili više korisnika pri čemu oni dele troškove imovine potrebne za priključak, već je potrošači među sobom generalno dele.

Procena uticaja novih priključaka i pratećih troškova biće zasnovana na studijama sistema i standardnih investicionih troškova. Takve studije može da uradi OPS ili konsultanti zaposleni kod podnosioca zahteva pri čemu ih odobrava OPS. Razumni troškovi povezani sa studijama koje radi OPS može da nadoknadi podnosilac zahteva. Standardne investicione troškove određuje OPS na osnovu podataka iz ranijeg perioda i predviđenih jediničnih troškova investicija ili slične imovine. Kada je to primenljivo, konsultanti koje je angažovao podnosilac zahteva mogu da predlože jedinične troškove investicije koji će biti korišćeni pri određivanju naknada za priključak, zajedno sa onim troškovima koje će razmatrati OPS.

Pri određivanju troškova priključka, OPS mora da obezbedi da je izabrana imovina ekonomski optimalne veličine koja je potreba imajući u vidu priključne kapacitete korisnika, ostala opterećenja i očekivani porast ostalog opterećenja.

5.1.4 Povraćaj naknada

Naknade za priključak biće nametnute na osnovu uvođenja i ukidanja i moraju da budu plaćene pre početka rada. Iako RKE priznaje da to nameće značajne početne troškove novim korisnicima, verovatni finansijski status OPS-a je takada od njega ne može da bude očekivano da postane kreditor novih korisnika, što u stvari i predstavlja zahtev da se omogući plaćanje priključka na rate tokom određenog perioda.

OPS neće dobiti povraćaj na imovinu finansiranu iz naknada za priključak pošto se plaćanjem unapred izbegava potreba za tim da se ove investicije finansiraju iz sopstvenih prihoda.

Kada se drugi korisnik naknadno priključuje na isto mesto gde već postoji priključeni korisnik koji je platio naknadu za priključak određenu na gore opisani način, tada je potrebno da se smanji deo naknade za priključak postojećem korisniku. Ovo smanjenje treba da bude proporcionalno udelu postojeće priključne imovine koju koristi novi korisnik. Odgovarajući limit bi trebalo da bude primenjen u toku vremenskog perioda u toku koje se ova mera primenjuje. RKE smatra da se od drugih korisnika koji se priključuju u periodu od [7] godina očekuje da plate to umanjeње početnim korisnicima.

RKE smatra da je potrebno omogućiti OPS-u da pregovarao popustima za naknade za priključak kada smatra da postupanje na taj način odražava ostale korisiti⁵ koje mogu da budu očekivane kao rezultat priključka novog korisnika. Da bi se transparentnost podgila na najvišu meru, uslovi bilo kog takvog popusta i obrazloženje za to moraju da budu objavljeni i mora da ih razmotri i odobri RKE.

Postojeći korisnici biće izuzeti od zahteva da plaćaju naknade za priključak, osim povećaju veličinu svog postojećeg priključka ili ga na drugi način izmene, kada moraju da plate prateće troškove. RKE smatra da će pokušaj da se odredi odgovarajuća naknada za priključak za ove korisnike biti složen i ekstremno subjektivan, uz kršenje principa da naknade treba da budu jednostavne i sprovodive. Neće biti kompenzacijske dobiti od povećane ekonomske efikasnosti pošto su korisnici već doneli odluku u vezi svoje lokacije a troškovi koji uz to idu su već napravljeni.

Kada se zajednička mrežna imovina koja je originalno finansirana iz naknada za priključak menja na kraju svog radnog veka, troškovi pratećih investicija biće uključeni u RIO OPS-a i u dozvoljeni povraćaj i amortizacionu naknadu koji su obračunati kao i za drugu zajedničku imovinu. U vreme njene zamene, može se smatrati da je ova imovina postala deo zajedničke mreže a njeni troškovi ne mogu da budu raspoređeni između korisnika. Takođe, tada je početnu odluku o lokaciji korisnik doneo davno pre toga pa je malo verovatno da će ona biti revidirana ili promenjena.

Troškovi zamene imovine kojom se korisnike povezuje sa priključnim mestom na zajedničkoj mreži nastaviće da snosi taj korisnik.

Naknade za KSP

Naknade za KSP utvrđene prema principima ove metodologije nadoknađivaće troškove:

- investicija u zajedničku mrežnu imovinu i njeno održavanje;
- direktnih troškova rada sistema OPS-a, uključujući prostorije, osoblje, hardver i softver;
- direktnih troškova OT, dok ovu funkciju obavlja OPS.

Svaka od ovih komponenti troškova treba odvojeno da bude identifikovana.

Troškovi koji su povezani sa funkcionisanjem samog veleprodajnog tržišta električne energije, uključujući bilansni mehanizam i kupovinu pratećih usluga, biće nadoknađeni preko mehanizama opisanih u Tržišnim pravilima.

5.1.5 Zajednička mrežna imovina

Naknade za KSP za nadoknadu troškova zajedničke mrežne imovine treba da budu primenjene samo na one koji koriste snagu. Pošto ovaj zahtev za ovom imovinom u velikoj meri zavisi od maksimalnih zahteva u mreži koji trebaju da budu servisirani, naknade za korisnike snage

---

⁵ Do ovoga bi moglo da dođe, na primer, zbog očekivanog smanjenja potreba za budućim investicijama na nekom drugom mestu u sistemu, manjih prenosnih gubitaka ili kada je priključna imovina predimenzionirana usled ukupnjavanja individualnih investicija, čime se stvara rezervni kapacitet za budući rast potražnje.

trebaju da budu zasnovane na njihovom doprinosu vršnom opterećenju sistema. RKE predlaže da to bude urađeno primenjujući naknade na prosečnu potražnju svakog korisnika u periodu [pet] najviših vrednosti opterećenja u sistemu svake godine.

RKE smatra da bi bilo odgovarajuće da za zajedničku mrežu naknade za KSP zavise od naponskog nivoa priključka, da bi se povećala transparentnost pratećih naknada.

5.1.6 Troškovi funkcionisanja sistema

Svi korisnici sistema imaju koristi od toga što koriste usluge operatora sistema, pa bi stoga trebalo da doprinose povraćaju direktnih troškova, pa bi im trebalo pružiti podsticaj koji bi im pomogao da ih prate. RKE zato smatra da bi trebalo da i proizvođači (uključujući uvoznike) i korisnici snage plaćaju naknade za KSP u cilju povraćaja direktnih troškova operatoru sistema.

Direktni troškovi operatora sistema trebalo bi da budu nadoknađeni putem jednostavne jednoobrazne naknade za jedinicu energije koja ulazi ili napušta sistem koja je pripisana proizvođaču ili snabdevaču (uključujući pripadne mrežne gubitke). Plaćanje naknada na ovaj način odražavaće troškove zato što će veći korisnici koji se više pozivaju na usluge operatora sistema plaćati veći udeo u troškovima, i zato što je to jedonostavno za primenu.

5.1.7 Troškovi OT

Kada se radi o operativnom funkcionisanju OPS-a, svi korisnici, bilo da su proizvođači ili potrošači, uživaju korist od usluga OT. Naknde za KSP koje pokrivaju direktne troškove OT trebalo bi stoga da budu primenjene na istom osnovu.

6 Prihod ODS-a

Obim i predmet metodologije

Dozvoljeni prihodi ODS-a pokrivaju one troškove koji su povezani sa obezbeđivanjem distributivnih usluga na srednjem i niskom naponu na Kosovu. Tu spadaju troškovi:

- izgradnje distributivnog sistema;
- održavanja distributivnog sistema; i
- funkcionisanja distributivnog sistema.

Opšti principi

Dozvoljeni troškovi i prihod ODS-a se obračunavaju na sličan način kao i za OPS (vidite Deo 4). Stoga, ovi principi i ostatak ovog dela samo opisuju one aspekte obračuna koji se razlikuju od onih koji se primenjuju na OPS.

Najznačajnija razlika se odnosi na tretman gubitaka. ODS preuzima odgovornost za tehničke i komercijalne gubitke u distributivnoj mreži. Biće zahtevano da on ponudi javnom snabdevaču i drugim snabdevačima usluge očitavanja brojila, fakturisanja i naplate računa, po regulisanoj ceni, koja u slučaju javnog snabdevača uključuje dodatak za gubitke u naplati (kada je račun izdat ali nije naplaćen u predviđenom periodu). Snabdevači će imati opciju da sami pružaju ove usluge ili da pregovaraju sa ODS-om oko niže cene. Ostali snabdevači koji nisu javni snabdevač takođe preuzimaju odgovornost za pregovaranje o obimu do kojeg ODS snosi rizik naplate računa i nadoknadi koju za to dobija.

ODS kombinuje svoje funkcije unutar ODS. Generalno, ove funkcije se obavljaju na u velikoj meri pasivan način, a od ODS se ne očekuje da se aktivno angažuje u trgovinu energijom. On može da preduzima aktivnosti kao što su ugovaranje sa distribuiranom proizvodnjom ili redizajniranje mreže u cilju minimiziranja gubitaka, ali podsticaji za to su već obezbeđeni kroz obračun naknade za gubitke. Stoga, nije predviđen poseban obračun dozvoljenih troškova funkcionisanja ODS ili podsticaji za smanjivanje troškova funkcionisanja sistema.

ODS takođe neće da dobija prihode od upravljanja zagušenjima ili iz mehanizma KMO, pa pitanja povezana sa ovim stoga mogu da budu ignorisana.

Gubici

ODS će dobiti naknadu za razumne tehničke i komercijalne gubitke u distributivnoj mreži. Ove naknade ODS će da koristi da nadoknadi snabdevačima troškove gubitaka koje oni imaju prema Tržišnim pravilima.

Vrednost nadoknade za tehničke i komercijalne gubitke će, bar na početku, biti obračunata na isti način kao i za dozvoljene gubitke u prenosu, tj. kao simulirana tržišna cena svakog sata pomnožena sa očekivanom količinom energije koja ulazi u distributivnu mrežu u tom satu,

pomnožena sa dozvoljenim nivoom gubitaka za taj sat. Na kraju svake godine biće izvršeno poravnanje između ove naknade i troškova gubitaka ako su obračunati korišćenjem stvarnih tržišnih cena i količina energije, dok se primenju dozvoljeni umesto stvarnih nivoa gubitaka. Razlika će biti primenjena kao korekcionni faktor na dozvoljene prihode ODS-a u narednoj godini.

RKE očekuje da se napravi razlika između tehničkih i komercijalnih gubitaka u načinu na koji se finansiraju ove naknade. Naknada za tehničke gubitke biće dodata dozvoljenim troškovima nadokanđenim iz naknada za KDS na isti način kao što se i naknada za gubitke u prenosu pokriva iz naknada za KSP. Ipak, pošto podleže odobravanju, RKE očekuje da će naknada za komercijalne gubitke biti finansirana iz KKB, a samo korekcija razlike između predviđenih i stvarnih vrednosti ove naknade biće finansirana iz naknada za KSP.

Formula za određivanje dozvoljenih gubitaka koji treba da budu uključeni u dozvoljene prihode koji se nadoknađuju iz naknada za KDS prikazana je u donjem tekstu.

Jednačina 6-1 Nadoknada za distributivni gubitak

$$DLOS_t = DALO_t * FDIS_t * FWEP_t * (1 + TLF_t)_t + DLAD_t$$

$DLOS_t$	Dozvoljeni tehnički distributivni gubici uključeni u kontrolu cena (€)
$DALO_t$	Dozvoljeni nivo gubitaka (%) – godišnji prosek ponderisan predviđenom energijom koja ulazi u distributivnu mrežu svakog sata
$FDIS_t$	Predviđena energija koja ulazi u distributivnu mrežu (GWh)
$DLAD_t$	Prilagođavanje u cilju korekcije razlika između nadoknade za gubitak u prethodnoj godini zasnovano na distributivnim i tržišnim cenama i stvarnoj energiji koja je distribuirana i tržišnim cenama, kao i između predviđenih i stvarnih dozvoljenih komercijalnih i prenosnih gubitaka. Obračun se vrši na sledeći način.

Jednačina 6-2 Faktor prilagođavanja gubitaka

$$DLAD_t = \{DALO_{t-1} * [ADIS_{t-1} * AWEF_{t-1} * (1 + TLF_{t-1})] - (DLOS_{t-1} - DLAD_{t-1}) - (COMF_{t-1} - COMA_{t-1})\} * (1 + INTR_t)$$

$ADIS_t$	Stvarna energija koja ulazi u distributivnu mrežu (GWh)
$COMF_t$	Očekivana nadoknada za komercijalni gubitak, obračunata koristeći konačne maloprodajne cene i količine i dozvoljenu stopu gubitaka
$COMA_t$	Stvarna nadoknada za komercijalni gubitak, obračunata koristeći konačne maloprodajne cene i količine i dozvoljenu stopu gubitaka

Isključeni troškovi i prihodi

Prema zakonu, ODS je vlasnik potrošačkih brojila. Merna oprema, što proizilazi iz troškova očitavanja ovih brojila, će stoga biti uključena u prihode koji se nadoknađuju iz naknada za KDS za postojeća broja (na isti način kao za imovinu izgrađenu pre 2005. godine). Za nova brojila, troškovi će biti nadoknađeni kroz naknade za priključak za nove potrošače ili kada brojilo mora da bude zamenjeno zbog postupka potrošača ili na zahtev potrošača, ili kada je radni vek postojećeg brojila istekao. Troškovi ovih brojila biće izuzeti iz obračuna dozvoljenih troškova i prihoda.

Potrošači i mali proizvođači koji se povezuju na distributivnu mrežu plaćaju samo osnovne naknade za priključak. Troškovi pojačavanja sistema novim priključcima ovog tipa će stoga biti uljučeni u dozvoljene troškove i prihode koji se nadoknađuju iz naknada za KDS. Ovo je očigledno iz pristupa koji je usvojen na nivou prenosa.

Kontrola cena

Kontrola cena ODS vrši se po istom principu kao i za OPS kada se radi o dužini i izboru indeksa. Ipak, umesto čistog ograničavanja maksimalne vrednosti prihoda, RKE predlaže usvajanje hibridne cene i kontrolu ograničavanjem maksimalne vrednosti prihoda. Ovo uzima u obzir da je potrebno dozvoliti da prihodi ODS-a rastu kako raste količina distribuirane energije potrošačima:

- korišćenje osnovne naknade za priključak znači da neće sve troškove priključka novog potrošača i ispunjavanja rastuće potražnje morati da nadoknadi ODS;
- uključivanje elementa maksimiziranja cena dalje ojačava podsticaje ODS-u da smanji komercijalne gubitke, što je jedna od oblasti od najveće brige i gde redukcija može, u mnogim slučajevima, da bude obavljena bez potrebe za većim investicijama za koje je potrebno odobrenje RKE. Sa rastom fakturisane količine, rašće i prihodi ODS-a.

Na troškove ODS utiče i broj potrošača i distribuirana količina energije. RKE očekuje da se poveže komponenta maksimiziranja cena u kontroli i distribuirane količine. Ovo je zbog toga što postoji težnja da broj potrošača i količina energije budu u tesnoj korelaciji, a zbog toga što to omogućuje odgovarajuće podsticaje za smanjivanje komercijalnih gubitaka (ODS će videti da njegovi prihodi rastu ako raste količina ali broj potrošača opada, što može da bude rezultat podržane kampanje za smanjenje komercijalnih gubitaka).

Jednačina 6-3 Dozvoljeni prihodi ODS-a

$$DREV_t = DMAR_{t-1} * (1 + CPI_t - X) * [PCAP * (FVOL_t / AVOL_{t-1})] + (PCAP * DISK_t) + DLOS_t$$

$DREV_t$	Dozvoljeni prihodi ODS-a od naknada za KDS
$DMAR_t$	Maksimalni dozvoljeni prihodi ODS-a, pre prilagođavanja
CPI_t	Indeks potrošačkih cena za Kosovo
X	X -faktor koji predstavlja stvarnu godišnju promenu u dozvoljenim prihodima (utvrđuje ga RKE sa različitim vrednostima za svaku firmu)
$PCAP_t$	Ograničavanje maksimalnih cena ponderisanjem u kontrolu cena (% udela troškova za koje je pretpostavljeno da će zavisiti od promena u količinama)
$FVOL_t$	Predviđena energija dostavljena potrošačima priključenim na distributivnu mrežu
$AVOL_t$	Stvarna energija dostavljena potrošačima priključenim na distributivnu mrežu
$DISK_t$	Korektivni faktor za razliku u dozvoljenim prihodima u prethodnoj godini koji se dobija iz razlike između predviđene i stvarno dostavljene količine enrgije, na način prikaza u donjoj jednačini 6-4.
$DLOS_t$	Naknada za gubitak (videti Deo 6.3 i Jednačina 6-1)

Jednačina 6-4 Korekcionni faktor ODS-a

$$DISK_t = \{DREV_{t-1} - [(DREV_{t-1} / FVOL_{t-1}) * AVOL_{t-1}]\} * (1 + INTR_t)$$

6.1.1 Ponovno pokretanje postupka

Ponovno pokretanje postupka kontrole cena obavlja se na sličan način onom koji se primenjuje na OPS.

7 KDS i naknade za priključak

Obim i predmet metodologije

Dozvoljeni prihodi ODS-a pokrivaju one troškove koji idu uz pružanje usluga u srenjenaponskom i niskonaponskom distributivnom sistemu na Kosovu. Tu spadaju troškovi izgradnje, rada i održavanja distributivne mreže. Za razliku od naknada za KSP, RKE smatra potrebnim da napravi razliku između ovih kategorija za potrebe određivanja naknada za KDS, ali umesto samo između onih troškova koji su nadoknađeni iz naknada za priključak i onih nadoknađenih iz naknada za KDS. Ovo odražava manju važnost operativne funkcije sistema na distributivnom nivou i nedostatak ekvivalentne funkcije OT.

Kao i kod naknada za prenos, od ODS se očekuje da objavi izjavu o procesima i načinima obračuna korišćenim za određivanje individualnih naknada za priključak i KDS.

Opšti principi

Kao i kod povlačenja linije između naknada za KSP i priključa (vidite Deo 5), RKE favorizuje korišćenje dubinskih naknada za priključak na distributivnom nivou, koje odražavaju generalno povećanje ekonomske efikasnosti koje proizilaze iz tih naknada. Ipak, jasno je da nije moguće primeniti dubinske naknade za priključak na sve potrošače, nezavisno od njihove veličine. Za male potrošače dobit od ekonomske efikasnosti verovatno može da bude zanemarena, imajući u vidu njihov ograničeni uticaj na postojeći sistem i da bude značajno prevagnuta troškovima koji idu uz preduzimanje potrebnih sistemskih studija i analiza u cilju određivanja dubinske naknade za priključak.

RKE stoga smatra odgovarajućim da ograniči korišćenje dubinskih naknada koje se naplaćuju na distributivnom nivou samo kod većih proizvođača. Manji proizvođači i korisnici snage moraću da plate samo osnovne naknade za priključak. Uzimajući u obzir njihov veći doprinos kao rezultat toga što se od njih zahteva da plate doprinos na troškove postojeće zajedničke mrežne imovine, ovi proizvođači će biti izuzeti iz obaveze plaćanja naknada za KDS. Proizvođači svih veličina priključeni na distributivnu mrežu će takođe biti izuzeti iz obaveze plaćanja naknada za KSP, uvažavajući činjenicu da sistem prenosa od njih ima malu ili nikakvu korist.

Korišćenje osnovnih naknada za priključak znači da uloga naknada za KDS u slanju odgovarajućih signala o troškovima raste. Iako to nije namera, u ovoj fazi, da bi se uvele naknade za KDS koje se razlikuju prema geografskoj lokaciji, te naknade trebaju da budu različite u zavisnosti od naponskog nivoa na kojem je potrošač priključen na mrežu.

Naknade za priključak

7.1.1 Osnov za naknade

Dubinske naknade za priključak primenjuju se za veće proizvođače. RKE smatra odgovarajućim da definiše ove proizvođače kao one čiji je kapacitet veći od 5 MW i koji su stoga obavezni da dobiju licencu. Aranžmani za obračun naknada za priključak za ove proizvođače biće isti kao i oni koji se primenjuju na obračun dubinskih naknada za priključak za korisnike prenosne mreže.

Manji proizvođači i korisnici snage plaćaće osnovne naknade za priključak koje pokrivaju samo troškove nove ili dodatne imovine kojom se povezuju pojedinačni potrošači sa njihovim pristupnim tačkama na distributivnoj mreži.

Za najmanje potrošače koji se nalaze blizu postojeće mreže i gde su potrebne samo ograničene investicije, izvođenje standardnih priključnih radova i prateći troškovi trebalo bi da budu usvojeni u cilju minimiziranja troškova potrošača i ODS-a pri podnošenju zahteva za novi ili poboljšani priključak.

7.1.2 Povraćaj naknada

Naknade za priključak biće nametnute na osnovu uvođenja i ukidanja i moraju da budu plaćene pre početka rada. Kao i kod naknada za priključak za prenosnu mrežu, imovina ODS-a finansirana iz naknada za priključak biće isključena iz RIO korišćene pri određivanju dozvoljenih prihoda ODS-a, a ODS-u neće biti dozvoljeno da dobija povraćaj na tu imovinu. Od drugog i narednih korisnika koji koriste priključnu opremu koju je platio raniji korisnik biće očekivano da plate naknadu originalnom korisniku. Postojeći korisnici biće izuzeti od zahteva da plate naknade za priključak, osim ako povećaju veličinu svog postojećeg priključka ili ga na drugi način izmene.

ODS-u će biti dozvoljeno da pregovara o popustima na naknade za priključak i on će biti ohrabren da to uradi za manje proizvođače, priznajući doprinos koji ovi proizvođači mogu da imaju u smanjivanju troškova distributivnog sistema tako što umanjuju potrebu za novim investicijama ili umanjuju gubitke. Osnov za utvrđivanje bilo kakvog takvog popusta, kao i restrikcija kao što su tipovi proizvodne tehnologije koji su podobni, treba da bude utvrđen u standardnim pravilima koje objavljuje ODS. Za ovo će biti potrebno odobrenje RKE.

Naknade za KDS

Ekonomska efikasnost zahteva da naknade odražavaju troškove nametnute odlukom pojedinačnog proizvođača ili korisnika snage da poveća korišćenje sistema uvođenjem dodatne jedinice – njihov marginalni trošak. Kada se primenjuju dubinske naknade za priključak, kao što je slučaj za veće proizvođače, tada ovi troškovi bivaju uzeti u obzir kroz obračun troškova priključivanja novih potrošača, uključujući zahtevane investicije u zajedničku mrežu. Za druge korisnike, ovi troškovi moraju da budu uzeti u obzir kroz naknade za KDS. Naknade za KDS treba da se razlikuju u zavisnosti od naponskog nivoa na kojem je korisnik priključen, pri čemu oni koji su priključeni na višim nivoima ne plaćaju troškove imovine na nižim naponskim nivoima.

Odgovarajuća mera marginalnog troška za potrebe određivanja naknada za KDS u okviru ovog pristupa je dugoročni marginalni trošak (DMT) koji je stabilniji od kratkoročnog marginalnog troška (KMT) i koji, u odsustvu tržišta u pristupu mreži na distributivnom nivou, bolje uzima u obzir investicione implikacije odluke da se poveća korišćenje distributivne mreže. Iz razloga pogodnosti, generalno je prihvatljivo da se izvrši aproksimacija DMT kroz obračun dugoročnog prosečnog porasta troškova (DPPT), koji predstavlja TV dodatnih investicionih i operativnih troškova koji prate ispunjavanje podržanog povećanja priraštaja potražnje. On može da bude izračunat koristeći postojeće planirane investicione programe za ispunjavanje predviđenog rasta potražnje ili pomoću procene povećanih zahteva za investicijama do kojih dolazi zbog porasta potražnje korišćenjem potpunog ili stilizovanog modela sistema. Ovaj poslednji je ekonomski efikasniji u pogledu troškova dodate složenosti.

Korišćenje bilo kog od ovih pristupa zahteva više osnovnih parametara. RKE namerava da primeni sledeće:

- Vremenski okvir od [10] godina.
- Stopa popusta (korišćena u obračunima TV) jednaka je procenjenoj PCK ODS-a.
- Porast potražnje (koji se koristi ako se primenjuje model sistema) jednak približno 10% vršne potražnje.

Biće potrebno da budu pomireni dobijeni prihodi koji treba da budu povraćeni primenom dobijenih naknada DPPT sa onim prihodima koji su dozvoljeni u okviru kontrole cena koja se primenjuje na ODS. Ovo bi trebalo da bude urađeno dodavanjem ili oduzimanjem zajedničkog faktora, kao što je onaj da konačna naknada bude u skladu sa dozvoljenim prihodima, kao što je pojednostavljeno prikazano u donjem tekstu.

$$\sum_t \sum_i (DUOS_{i,t} DFAC_i) * FVOL_{i,t} = DREV_t$$

$DLRC_{i,t}$ *DPTP naknada za kategoriju potrošača (€/kW)*

$DFAC_t$ *zajednički korekcionni faktor primenjen na svaku DPPT naknadu (€/kW)*

Osnov za naknadu za KDS treba da bude zahtev pojedinih korisnika u vreme vršnog opterećenja u sistemu. U mnogim slučajevima, postojeći merni aranžmani su neadekvatni za ovakvo merenje, kada treba da budu primenjene odgovarajuće pretpostavke zasnovane na profilima opterećenja ili na drugim raspoloživim informacijama.

ODS će biti ohrabren da ponudi popuste i smanjenja naknada za ODS manjim proizvođačima priključenim na distributivnu mrežu, pri čemu oni kojima je dat popust na naknade za priključak nisu adekvatni da bi se na njima ogledale koristi koje obezbeđuju ovi proizvođači. Principi i osnov za određivanje bilo kog takvog popusta i umanjenja treba da budu uključeni u standardna pravila koju za ovu namenu objavljuje ODS.

8 Kupovina električne energije sa dokazom o poreklu

[Ovaj deo je namerno ostavljen prazan]

Naš savet u ovom dokumentu je ograničen na zaključke koji su ovde konkretno izneti, i zasnovan je na kompletnosti i tačnosti gore iznetih činjenica, pretpostavki i izlaganja. Ako bilo koja od napred iznetih činjenica, pretpostavki ili izlaganja nije potpuno kompletna ili tačna, od imperativne je važnosti da o tome odmah budemo obavešteni, pošto bi netačnost ili nekompletnost mogli da imaju materijalni uticaj na naše zaključke. Pri davanju našeg saveta, mi se oslanjamo na relevantne odredbe važećeg zakonodavstva na Kosovu, propise koji proizilaze iz njega i njihova sudska i administrativna tumačenja. Ovi propisi su podložni promenama, retroaktivno i/ili u budućnosti, pa bi bilo kakva takva promena mogla da utiče na validnost naših zaključaka.

FIRST DRAFT